

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica

Matičević, Renata

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:471187>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA
Ak. god. 2018./2019.

Renata Matičević

**Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica
– kulturno, obrazovno i informacijsko središte lokalne
zajednice od 1907. do danas**

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Jadranka Lasić-Lazić

Zagreb, svibanj 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Renata Matičević

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Narodna knjižnica	2
2.1. Povijest nastanka narodnih knjižnica	4
2.2. Uloga narodne knjižnice u lokalnoj zajednici	6
3. Grad Pleternica	11
4. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica 1907. do 2014. godine	15
4.1. Osnivanje čitaonice u Pleternici	15
4.2. Rad knjižnice tijekom ratnih razdoblja (1914.-1945.)	18
4.3. Rad knjižnice od 1945. do 1991. godine	22
4.4. Rad knjižnice od 1991. do 2014. i ponovna upotreba hrvatskog imena	28
5. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica u vlastitom prostoru od 2014. do danas	34
5.1. Kulturna uloga knjižnice u lokalnoj zajednici	36
5.2. Obrazovna uloga knjižnice u lokalnoj zajednici	38
5.3. Informacijska uloga knjižnice u lokalnoj zajednici	40
6. Zaključak	42
7. Literatura	44
Popis slika	48
Sažetak	50
Summary	51

1. Uvod

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica osnovana je 1907. godine kao odgovor na političke okolnosti pokazujući želju za izgradnjom vlastitog identiteta hrvatskog naroda. Temu Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica kao kulturnog, obrazovnog i informacijskog središta u lokalnoj zajednici odabrala sam kao djelatnica knjižnice, ali i kao aktivna članica lokalne zajednice sudjelujući u radu udruga u Pleternici gdje sam se i prije upoznala s aktivnostima koje knjižnica provodi te sam surađivala s djelatnicima. Nakon što sam počela raditi u ovoj ustanovi upoznala sam se s bogatom poviješću knjižnice te smatram da zaslužuje jedan cjeloviti pregled razvoja do današnjih dana.

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica pripada narodnom tipu knjižnica te ću u početnom dijelu rada govoriti o narodnim knjižnicama, povijesti njihova nastajanja te njihovoj ulozi i važnosti u lokalnoj zajednici. U radu ću se osvrnuti i na razvoj Pleternice kroz povijest pa sve do današnjih dana jer različiti događaji, zemljopisne značajke i političke okolnosti na području Pleternice i Hrvatske utjecale su i na razvoj same knjižnice. Bogatu povijest pleterničke knjižnice obrađuju autori Srećko Ljubljanović, Filip Potrebica i Tomislav Radonić. Osnutak knjižnice i njen razvoj moguće je zorno prikazati zahvaljujući arhivskoj građi (dokumentima, zapisnicima, dnevnicima, prvim knjigama inventara) koja je uredno vođena i sačuvana. Osim literature i arhivske građe, u prikazu povijesti novijih datuma poslužit ću se novinskim natpisima i internetskim člancima te kronikama događanja u knjižnici koje rukopisno vodi ravnatelj Franjo Novak od 1992. godine do danas.

Knjižnica u Pleternici tijekom svojeg djelovanja traga za vlastitim prostorom te djeluje u neadekvatnim i malim prostorima što se ističe kao najveći problem. Knjižnica 2014. godine dobiva vlastiti prostor, u užem središtu Pleternice te je za knjižnicu time riješen jedan od preduvjeta za kvalitetan daljnji rad i razvoj. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica svojim aktivnostima te suradnjom s različitim dionicima lokalne zajednice (gradska uprava, obrazovne ustanove, obrtnici, tvrtke, organizacije civilnog društva, pojedinci) djeluje kao kulturno, obrazovno i informacijsko središte u Pleternici. Djelovanje pleterničke knjižnice u lokalnoj zajednici prikazat ću u dva poglavlja, od osnutka do dobivanja vlastitog prostora te današnji rad i ulogu u zajednici što najavljuje jedno novo razdoblje za knjižnicu.

2. Narodna knjižnica

Temeljne ljudske vrijednosti, kao što su sloboda, napredak i razvitak društva, mogu se ostvariti ukoliko obaviješteni građani primjenjuju svoja demokratska prava i igraju aktivnu ulogu u društvu. Razvitak demokracije, kao i stvaralačko sudjelovanje građana, ovisi o obrazovanju i neograničenom pristupu znanju, misli, kulturi i informacijama. Narodna knjižnica je upravo ta koja u svojem lokalnom središtu korisnicima omogućuje neposredan pristup svim vrstama znanja i informacija.¹

Knjižnica kao kulturna i informacijska ustanova odabire, nabavlja, obrađuje, u fizičkome i obavijesnom smislu sređuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, a putem organiziranih službi pruža raznolike usluge aktivnim i potencijalnim korisnicima.² Narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira sama zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije, a cilj joj je osigurati pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću izvora i službi.³ Knjižnica je javni prostor koji posjeduje elemente prostorne dostupnosti (nalazi se u svakom gradu i većoj općini, nije potrebno putovanje), dostupnosti zgrade (prosječne zgrade), vremenske dostupnosti (radno vrijeme), financijske dostupnosti (niske članarine i besplatan upis), slobodno kretanje prostorom, individualno korištenje, prisutnost novih tehnologija koji stvaraju aktivnog korisnika, raznolikost sadržaja za različite interese i različite dobne skupine te u cjelini omogućuje stalnu participaciju u kulturnom sadržaju u svakodnevnom životu zajednice.⁴ Narodna knjižnica u zajednici ima važnu ulogu kao javni prostor i mjesto okupljanja što je posebno važno u zajednicama gdje postoji vrlo malo mjesta za susret te upravo knjižnica postaje „dnevnom sobom zajednice“.⁵ Narodne knjižnice predstavljaju veliku vrijednost za svoje zajednice koja se određuje po tome koju građu i usluge nudi zajednici. Tijekom prošlosti narodne knjižnice osiguravaju pristup tiskanim informacijama,

¹ IFLA-in i UNESCOV Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko društvo književnika, 2011. Str. 105.

² Knjižnice i društvo. // Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare / Katica Tadić. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (21. 2. 2019.)

³ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko društvo književnika, 2011. Str. 15.

⁴ Zlatar Violić, A. Knjižnice – prostori javnosti i komunikacije // Slobodan pristup informacijama : 9. okrugli stol : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 5.

⁵ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Str. 21.

služe kao javni društveni i fizički prostor okupljanja, dok u današnjem digitalnom dobu osnažuju svoju ulogu i vrijednost pružajući i nove informacijske tehnologije.⁶ Iako budućnost donosi uglavnom digitalan pristup informacijama, narodne knjižnice će i nadalje biti mjesto za knjige i tiskane medije, podržavanje kulture knjige, promidžbe književnosti, glazbe i umjetnosti. Knjižnica je intelektualno i kulturno središte grada, a to je više od mjesta za informacije.⁷

Narodne knjižnice trebaju se temeljiti na zakonskim propisima čime se osigurava njihov razvoj u državnoj strukturi. Zakonski propisi se razlikuju uvelike od zemlje do zemlje te u nekim zemljama postoje posebni zakonski propisi isključivo za narodne knjižnice dok je u drugima djelatnost narodnih knjižnica uređena zakonom koji se odnose na različite vrste knjižnica. Iako se zakonski propisi uvelike razlikuju, oni trebaju određivati koja je razina vlasti odgovorna za rad i financiranje narodnih knjižnica. Osim osnivanja, za funkcioniranje i uspješno djelovanje narodnih knjižnica presudno je i zadovoljavajuće financiranje koje treba biti osigurano na sigurnoj i trajnoj osnovi.⁸ Narodne su knjižnice lokalno zasnovane na dobrobit lokalne zajednice te trebaju osiguravati lokalne informacijske službe i usluge koje treba temeljiti na potrebama zajednice i redovito ih procjenjivati.⁹ Zakon o knjižnicama Republike Hrvatske obavezuje općine ili gradove s više od 3000 stanovnika osnovati narodnu knjižnicu kao ustanovu ili ugovorom povjeriti obavljanje knjižnične djelatnosti narodnoj knjižnici u drugoj općini ili gradu, odnosno osigurati osnivanje podružnice na svojem području. Isto tako, zakonski je propis u Republici Hrvatskoj da sredstva za rad knjižnice treba osigurati osnivač, a posebni programi mogu se financirati od strane osnivača, tijela državne uprave u čijem je djelokrugu program koji se ostvaruje, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na području kojih se program ostvaruje, druge pravne i fizičke osobe te knjižnica samostalno iz vlastitih prihoda, sponzorstvima, darovanjima ili na drugi način u skladu sa zakonom.¹⁰ Prema Standardima za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj narodne knjižnice definiraju se kao kulturna i informacijska središta za stanovnike područja na kojem djeluju te posebnim oblicima djelovanja trebaju poticati kod svih kategorija pučanstva korištenje knjižnicom i knjižničnom građom. Standardi također propisuju i suradnju s tijelima

⁶ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Str. 27.

⁷ Bussmann, I. Narodna knjižnica budućnosti : mjesno središte obrazovanja, učenja i socijalne inkluzije. // Slobodna pristup informacijama : 9. okrugli stol : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 18 - 23.

⁸ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Str. 33 – 35.

⁹ Isto, str. 23.

¹⁰ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17/2019 (356). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html (3.5.2019)

lokalne uprave i samouprave, s ustanovama kulture, trgovačkim društvima i drugim pravnim osobama.¹¹ Narodne knjižnice na različite i maštovite načine približavaju se svim skupinama lokalne zajednice u zadovoljenju njihovih informacijskih, obrazovnih i kulturnih potreba. U suvremenom društvu imaju važnu ulogu kao središta aktivnosti u zajednici, kao javni prostori i predstavnici svojih osnivača. Važno je da ciljevi knjižnice prate specifične potrebe lokalne zajednice. Knjižnica treba biti blizu zajednici kako bi je njeni članovi mogli doživljavati kao svojinu.¹²

2.1. Povijest nastanka narodnih knjižnica

U razvijenim europskim zemljama, ponajprije u Engleskoj, u 17. stoljeću osnivaju se razni klubovi i društva s ciljem da svojim članovima omoguće čitanje novina i časopisa, a glavna aktivnost tih društava bila je u širenju pisane riječi. Članovi takvih društava pripadali su ekskluzivnoj učenoj i društvenoj eliti, a za sebe su organizirali kulturne priredbe, predavanja, koncerte, plesove i slične društvene prigode. Ta društva imala su svoju knjižnicu i čitaonicu u kojoj su čitali dnevni tisak i posuđivali knjige, ali je upravo ta knjižnica bila i izvor najnovijih informacija o novoizišlim knjigama. Niži društveni slojevi nisu imali pristup takvim društvima, ali ubrzo su se za njih počele osnivati posebne posudbene knjižnice u koje mogu dolaziti svi građani i posuđivati knjige. Pod utjecajem prosvjetiteljstva tijekom 18. stoljeća pojavljuju se slične knjižnice za prosvjećivanje radnika i seljaka. Najviše takvih knjižnica niče u okviru župa i crkava pa se i knjižni fond sastoji pretežno od vjerske literature te školskih i poučnih knjiga, a Francuska revolucija koja ubrzava demokratizaciju i laicizaciju pisane riječi dovodi do osnutka velikog broja čitaonica i posudbenih knjižnica za puk.¹³ U razvijenim europskim zemljama broj knjižnica za puk ubrzano raste te sve teže mogu zadovoljavati potrebe društva i sve brojnije čitateljske publike dok njihov osnutak i napredak ovisi o pojedincima, radnim organizacijama, tvornicama, crkvama i sl. Bibliotekari, ali i gradske i druge uprave, shvaćaju da knjižnice namijenjene puku pridonose društvenom

¹¹ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 58/1999, (1071). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (21.2.2019.)

¹² Gill, P. Putovi u budućnost : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za narodne knjižnice. // Hrvatske narodne knjižnice u svjetlu IFLA-inih smjernica : zbornik radova / Prvo savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Split, 2.-3. lipnja 2003. / urednice Tihana Pavičić, Jadranka Slobodanac. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2004. Str. 18.

¹³ Od Francuske revolucije do Prvog svjetskog rata. // Povijest knjige / Aleksandar Stipčević. 2. prošireno i dopunjeno izd. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 634-635.

napretku te da je za njihov rad potrebno osigurati stalne i sigurne prihode. Britanski parlament 1850. godine izglasao je Zakon o pučkim knjižnicama čime su bili osigurani stalni i sigurni izvori financiranja od strane gradske uprave, što je i danas glavni model financiranja u mnogim zemljama. Osim u razvijenim europskim zemljama, rano se osnivaju knjižnice namijenjene širim slojevima stanovništva i u Americi, gdje je potreba u toj zemlji bila veća nego u Europi zbog nedostatka knjižne tradicije i uvjerenja Amerikanaca doseljenika da se radom i obrazovanjem u svakoj životnoj dobi može uspjeti. Knjižnice u Americi postaju važan čimbenik napretka kako pojedinca tako i društva, a ta svijest Amerikanaca o knjižnici nastavlja se i danas.¹⁴ Crkva je često sumnjičavo gledala na pučke knjižnice jer su se u njima mogle posuđivati i čitati knjige koje nisu bile u skladu s crkvenim interesima i vrijeđale su tradicionalni moral te dolazi do stvaranja paralelnih knjižnica kojima crkva nastoji spriječiti da vjernicima u ruke dođu heretička djela, ali putem njih i propagira vjersku literaturu. Osim crkve, i aristokratski krugovi su se odbojno odnosili s idejom pučke knjižnice u kojoj vide vrstu brige za siromahe, a ne instituciju nužnu za društveni napredak.¹⁵

U Hrvatskoj pučke knjižnice djeluju u okviru čitaonica, odnosno društava koje imaju političko, strukovno ili slično zajedničko obilježje. Hrvatske čitaonice su bila mjesta koja su okupljala narodne preporoditelje, promovirale domoljublje te stvarale političke i kulturne akcije. Narodne čitaonice otvaraju se već 1838. godine u Varaždinu, zatim u Karlovcu i Zagrebu, a nakon toga i u svim većim mjestima i selima u Hrvatskoj. Čitaonice se nisu deklarirale kao politička društva, ali su imale vrlo značajnu ulogu u rodnom osvješćivanju i borbi protiv tuđinske vlasti i kulturne dominacije upravo pisanom riječi na narodnom jeziku. Unutar narodnih (ilirskih) čitaonica postojale su knjižnice u kojoj su posjetitelji mogli pronaći knjige, časopise i novine. Značenje čitaonica zauzima posebno mjesto u širenju hrvatske knjige u nepovoljnim političkim prilikama jer nije bilo drugih mogućnosti da širi društveni slojevi dođu do pisane riječi. S vremenom sve više raste uloga knjižnica koje se nalaze u okviru narodnih čitaonica, dok se ostale funkcije čitaonica smanjuju, a nakon Prvog svjetskog rata i nestaju.¹⁶ Osnivanjem mreže ilirskih čitaonica preporoditelji su stvorili potrebnu infrastrukturu za širenje čitateljske populacije, pridobili su čitatelje koji čitaju hrvatske novine i knjige, a veliku ulogu u širenju pisane riječi odigrali su i svećenici u selima i manjim gradovima, mali obrtnici te svjesna narodna inteligencija, koji su nastojali proširiti pisanu riječ na niže društvene slojeve. U tim okolnostima čitanje knjiga i novina na narodnom jeziku

¹⁴ Isto, str. 638-639.

¹⁵ Isto, str. 639.

¹⁶ Isto, str. 641-642.

nije bila razbibriga ni potreba za novim informacijama, nego domoljubni čin. I početkom 19. stoljeća, ali i kasnije, pa čak i u 20. stoljeću, čitanje knjiga na hrvatskom jeziku u nižim društvenim slojevima imalo je značajke negodovanja i prkosa protiv određenih društvenih struktura te nametanja stranih jezika od strane okupatora koji su svojom politikom izazivali otpor u narodu.¹⁷

U 19. stoljeću narodne knjižnice postaju nezaobilazan čimbenik za unaprjeđivanje obrazovanja kulture u širokim narodnim slojevima. Kako je pravo na čitanje jedno od osnovnih prava čovjeka, narodne knjižnice su najdjelotvorniji način koje to pravo osigurava svima te tijekom 20. stoljeća jača uloga narodnih knjižnica. Uloga narodnih knjižnica, kako u manjim mjestima, tako i u razvijenim, postaje posebno važna jer je to često jedino mjesto gdje stanovnici mogu pronaći potrebne knjige, ali i ostalu knjižničnu građu poput filmova, gramofonskih ploča, kasete, danas i elektroničku građu. U manjim mjestima nastojanja su da se narodne knjižnice pretvore u informacijska središta s nizom drugih funkcija kao što su organiziranje predavanja iz različitih područja, organiziranje koncerata, kazališnih predstava, susreta s autorima, prikazivanje filmova, pa čak i organizacija zabava. Razvoj narodnih knjižnica različit je u pojedinima zemljama, što ovisi o tradiciji, stavu državnih vlasti, kulturnoj i ekonomskoj razvijenosti tih zemalja.¹⁸ Hrvatska po razvijenosti narodnih knjižnica pripada srednje razvijenim zemljama. Nakon Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj niče velik broj narodnih knjižnica te sindikalnih i sličnih knjižnica s ciljem da se knjiga približi širim slojevima naroda.¹⁹

2.2. Uloga narodne knjižnice u lokalnoj zajednici

Potrebe građana u zajednici višestruko su povezane s knjižnicama koje imaju nezaobilazno mjesto u društvu i pokazatelj su razvijenosti određene sredine. Obrazovne, kulturne i informacijske potrebe građana višestruko su povezane s knjižnicama čiji razvoj ujedno doprinosi razvoju pojedinaca i društva u cjelini. U knjižnicama se okupljaju osobe koje traže znanje, koriste knjige kako bi naučile više te sudjeluju u različitim kulturnim

¹⁷ Stipčević, A. *Socijalna povijest knjige u Hrvata : od početka Hrvatskog narodnog preporoda (1935.) do danas.* Zagreb : Školska knjiga, 2008. Str. 246.

¹⁸ Isto, str. 711.

¹⁹ *Knjige i knjižnice do Prvog svjetskog rata do danas. // Povijest knjige / Aleksandar Stipčević. 2. prošireno i dopunjeno izd.* Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 707 – 713.

aktivnostima.²⁰ Kako bi knjižnica unutar zajednice ostvarila svoje ciljeve, odnosno ulogu, knjižnica mora biti pristupačna svim svojim korisnicima, bez obzira na dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik ili društveni položaj.²¹ Narodna knjižnica pruža niz usluga kojima zadovoljava potrebe građana te osim posudbe i korištenja knjiga i druge građe u prostoru knjižnice, svoju ulogu ispunjava i pružanjem informacija zajednici, obrazovanjem korisnika za korištenje knjižnice, provodeći programe opismenjavanja te organizacijom raznih programa i događanja.²² Utjecaj knjižnice putem osmišljenih aktivnosti odražava se na život pojedinca te kvalitetno osmišljen program promicanja čitalačkih navika kod djece rezultira poštovanjem i pozitivnim odnosom prema knjizi koja se prenosi i na obitelj, a povećan interes za knjigu i čitanje što vodi boljem uspjehu u školi, a u budućnosti i boljem zaposlenju.²³

Narodna knjižnica osmišljavajući i nudeći usluge za djecu, mladež i odrasle otvara svoja vrata svim dionicima u zajednici. Organizirajući svoje usluge, narodna knjižnica ima veliku ulogu, ali i odgovornost u odgoju čitatelja, odnosno stvaranja navike čitanja i odlaženja u knjižnicu, što čini osmišljavajući programe za djecu od malih nogu kod kojih se na taj način razvijaju vještine informacijske pismenosti, ohrabruje ih se za čin čitanja, ali i korištenje knjižnicom. Razumijevajući potrebe mladih, narodna knjižnica osigurava građu, osmišljava programe i usluge prema njihovim interesima i kulturi čime održava interes za korištenje usluga knjižnice. Korisniku odrasle dobi knjižnica nudi različite informacijske i knjižnične usluge kojima podržava cjeloživotno učenje, interese ljudi u slobodnom vremenu, informacijske potrebe, kulturne aktivnosti, ali i aktivnosti zajednice.²⁴ Narodna knjižnica organizira službe i programe uvažavajući zahtjeve zajednice te na taj način ostvaruje važnu ulogu u razvoju zajednice, a smještajući se kao mjesto okupljanja u žarište kulturnog i umjetničkog razvoja zajednice ispunjava svoju kulturnu i društvenu ulogu.²⁵ U izlaganju Narodna knjižnica budućnosti – mjesno središte obrazovanja, učenja i socijalne inkluzije na primjeru izgradnje nove knjižnične zgrade Gradske knjižnice Stuttgart, autorica Ingrid Bussmann donosi osam točaka filozofije te knjižnice, ali i osobno uvjerenje o budućnosti knjižnica smještenih u središte zajednice te ih vidi kao kuću tradicije i inovacije, kuću za

²⁰ Nikolić, I. Suradnja između knjižnica i civilnog društva te njezina uloga u medijima // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4 (2017), str. 185. URL: <https://hrcak.srce.hr/195926> (21.1.2019.)

²¹ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, str. 41.

²² Isto, str. 42

²³ Dragija Ivanović, M. Vrednovanje utjecaja narodnih knjižnica na lokalnu zajednicu // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 1(2012), str. 86. URL: <https://hrcak.srce.hr/93687> (20. 1. 2019.)

²⁴ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, str. 43 – 46.

²⁵ Kovačević, J. Narodna knjižnica : središte kulturnog i društvenog života, Zagreb : Naklada Ljevak, 2017. Str.

ljude, kuću obrazovanja, kuću cjeloživotnog učenja, kuću integracije, kuću digitalne kompetencije, kuću socijalne inkluzije, odnosno kuću zajednice.²⁶ Knjižnica je stvarni prostor u zajednici koji svatko može posjetiti na način koji je sam sebi odredio. Važno je mjesto sastajanja u zajednici te osigurava stvarnu komunikaciju u stvarnom prostoru. Knjižnica igra ključnu ulogu u lokalnoj zajednici, otvoreno i prijateljski prima ljude te svima nudi otvorene usluge.²⁷ Važna uloga knjižnice očituje se i u povezivanju pojedinaca te povezivanju ljudi s njihovim lokalnim zajednicama, odnosno u povezivanju zajednica sa širim društvom. Knjižnice osim što pružaju informacijske savjete i daju podršku obrazovanju, pomažu članovima zajednice, a upravo skupne aktivnosti koje se održavaju u knjižnici često privlače članstvo čitave zajednice čime knjižnicu stavljaju u središte.²⁸

Narodna knjižnica treba biti upoznata s problemima zajednice u kojoj se nalazi te poznavanje zajednice i razumijevanje potreba temelj su na kojem knjižnica uspostavlja programe i usluge kojima pokušava uključiti sve stanovnike. Knjižnica svojoj zajednici doprinosi u odgajanju, učenju, pismenosti, kulturi i razonodi, poduzetništvu i ekonomiji, osobnoj podršci i ukupnom razvoju zajednice.²⁹ Organizacijom usluga koje knjižnice pružaju korisnike trebaju promatrati kao pojedince s osobnim interesima, povijesnim korijenima, individualnim interesima za osobno usavršavanje te ne zanemarivati i velik broj korisnika koji pripadaju socijalno ugroženim skupinama.³⁰ Prema brojim dokumentima, kao što su zakonski propisi, strateški službeni dokumenti i međunarodni dokumenti, koji se odnose na narodne knjižnice zadaće narodne knjižnice su sljedeće:

- osiguranje dostupnosti raznovrsnoj građi i svim vrstama informacija,
- praćenje novih tehnologija i jačanje postojećih te uvođenje novih usluga koje će pomoći u obrazovanju pojedinca,
- povećanje korištenja usluga narodne knjižnice,
- razvijanje različitih programa za djecu i mlade,
- osiguravanje ravnopravnog pristupa knjižnica i svoj građi,
- razvijanje kulturne raznolikosti, no istovremeno i briga o očuvanju lokalnog, zavičajnog identiteta,

²⁶ Bussmann, I. Narodna knjižnica budućnosti : mjesno središte obrazovanja, učenja i socijalne inkluzije. // Slobodna pristup informacijama : 9. okrugli stol : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 18 – 23.

²⁷ Isto, str. 20.

²⁸ Isto, str. 21.

²⁹ Dragija Ivanović, M. Navedeno djelo, str. 89.

³⁰ Isto, str. 97.

- razvijanje programa koji omogućavaju korisnicima upoznavanje s kulturnim, znanstvenim i gospodarskim dostignućima drugih zemalja,
- praćenje, istraživanje i analiza potreba korisnika te prilagođavanje i poboljšavanje usluga knjižnice prema rezultatima,
- pojačane promotivne i marketinške aktivnosti,
- obučavanje i usavršavanje osoblja,
- lobiranje predstavnika knjižnice kod predstavnika vlasti, gospodarstva i drugih institucija u svrhu povećanja financiranja,
- partnerstva sa srodnim kulturnim institucijama i
- borba protiv digitalne nepismenosti i neravnopravnosti.³¹

Knjižnice u zajednici trebaju se usredotočiti na teme informacije, kulture i obrazovanja te u skladu s tim ostvarivati svoju ulogu. Informacijska uloga knjižnice sastoji se u pristupu dnevnim informacijama, informacijama o tekućim događajima u zajednici, pristupu službenim informacijama lokalnih i središnjih vlasti, ali i pružanju prilike za sudjelovanje u odlučivanju lokalnih i središnjih vlasti. Knjižnica kao informacijsko središte omogućuje pristup i korištenje digitalnih izvora informacija ne zanemarujući tiskane izvore te pristup informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, poput weba i elektroničke pošte. Kulturnu ulogu knjižnica ostvaruje osnovnom djelatnosti koja brine za razvitak književnosti i jezika, ali i promicanjem poštovanja prema drugim kulturama unutar zajednice kojoj služi. Knjižnica svoju ulogu kulturnog središta razvija i u širem kontekstu upotrebom multimedije, ali i uspostavljanjem veza s galerijama, muzejima, izvedbenim prostorima koje uvodi u svoj prostor. Knjižnica je svojevrsan prilaz kulturi u svim njenim oblicima.³² Promicanje kulture često se u knjižnici odvija raznim programsko-animatorskim i kulturnim aktivnostima kao što su predavljanje knjiga, književni susreti, predavanja i tribine u kulturnom i obrazovnom pogledu, izložbe knjiga i ostale građe te likovne izložbe.³³ Obrazovna uloge knjižnica sastoji se u tome što podupire osnovnoškolsko, srednjoškolsko i fakultetsko obrazovanje, ali i pruža podršku u stručnom obrazovanju te izobrazbi na radnom mjestu kao i slobodnom i

³¹ Bastić, D. Narodne knjižnice : pravni i financijski okvir rada. // Hrvatske narodne knjižnice u svijetu IFLA- inih smjernica : zbornik radova. / Prvo savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Split, 2.-3. lipnja 2003. / urednice Tihana Pavičić, Jadranka Slobodanac. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2004. Str. 40-41.

³² Bawden, D. Otvoreno društvo i knjižnice. // Slobodan pristup informacijama u službi kulturnog razvitka : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić; Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 15 – 17.

³³ Malnar, A. Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice Grada Zagreba, 1996.

cjeloživotnom učenju za pojedince.³⁴ Kod formalnog obrazovanja knjižnica podupire svojim aktivnostima proces školovanja koji se provodi u određenom vremenu te prati i pomaže usvajanje znanja tijekom osnovne i srednje škole te fakulteta. Neformalno obrazovanje koje dovodi do stjecanja novih kvalifikacija odnosi se na organizirane procese učenja kod odraslih. Učenje pripada svim životnim razdobljima te služi unaprjeđivanju znanja, vještina i kompetencija, doprinosi osobnom razvoju, a time i razvoju zajednice te su knjižnice pozvane poduprijeti cjeloživotno učenje i poticati svoje korisnike na usvajanje novih znanja. Knjižnice, kao mjesta druženja te mjesta na kojima korisnici provode svoje slobodno vrijeme, pozvane su priređivati različite oblike neformalnog obrazovanja i učenja kao što su predavanja, okrugli stolovi, tečajevi, radionice i sl.³⁵ Organizirajući službe i usluge potrebno je voditi računa i o kvaliteti, raznovrsnosti i zanimljivosti aktivnosti koje se pružaju korisnicima. Kako bi se postigla kvaliteta sadržaja važno je i da knjižnica ostvaruje suradnju s ostalim subjektima u zajednici, kao što su udruge i ustanove, ali i pojedinci. Suradnjom, ali i razmjenom znanja, vještina, usluga ili stručnosti s drugim subjektima knjižnica osigurava dostupnost raznovrsnih informacija svojim korisnicima, raznim suradničkim programima potiče ih na dodatno obrazovanje, osobni razvoj i kreativnost te se i na taj način uključuje u život zajednice.³⁶

Hrvatsko knjižničarsko društvo *Pozivom za okupljanje mreže zagovarača pod motom Imam pravo znati, imam pravo na knjižnicu* podsjeća na trajne vrijednosti knjižnica kao što su poimanje knjižnice kao osnovne i nezamjenjive demokratske ustanove koja uslužuje građane različite dobi, imovinskog statusa, etničke pripadnosti i psihofizičkih sposobnosti te im omogućuje da budu aktivni građani na zavičajnoj i državnoj razini. HKD potiče i suradnju s građanskim udrugama i drugim ustanovama u zajednici čime se razvija senzibilitet okoline i uklanjaju predrasude prema skupinama socijalno isključenih korisnika. Knjižnicu predstavlja kao riznicu kolektivnog sjećanja i neprocjenjivi izvor za rekonstrukciju povijesti zajednice, ali i kao mjesto slobodnog protoka znanja i kulture koja pruža pomoć pri učenju, razvija programe usmjerene na cjeloživotno učenje svih dobnih, socijalnih i etničkih skupina, prati razvoj informacijsko komunikacijske tehnologije te je uz školu najvažnija ustanova u stvaranju preduvjeta za razvoj društva znanja. Knjižnica je mjesto za učenje, razonodu i

³⁴ Bawden, D. *Otvoreno društvo i knjižnice*, str. 15 – 17.

³⁵ Pejić, I. *Narodne knjižnice: potpora formalnom i neformalnom obrazovanju – visoko obrazovanje*. // Radovi Zavoda za znanstvenoistaživački i umjetnički rad u Bjelovaru, br. 3(2009), str. 109 URL: <https://hrcak.srce.hr/63219> (10.2.2019.)

³⁶ Ciceran, I. *Gradska knjižnica – dnevni boravak grada*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53, ¾ (2010), str. 176. URL: <https://hrcak.srce.hr/80588> (21.2.2019.)

međusobne susrete naraštaja u zajednici.³⁷ Knjižnica kao središte zajednice zadovoljava sve potrebe, individualne i zajedničke, svih članova zajednice. Ispunjenjem svoje uloge i pružanjem usluga utječe na razvoj zajednice pružajući joj informacijsku, obrazovnu i kulturnu podršku. Knjižnica u lokalnoj zajednici nudi mogućnosti za osobni razvitak, kao i zajednički razvitak cjelokupne zajednice.

3. Grad Pleternica

Pleternica je grad koji se nalazi u središnjoj Slavoniji u Požeško slavonskoj županiji, smješten 12 kilometara jugoistočno od Požege u Požeškoj kotlini.³⁸ Područje Pleternice kontinuirano je naseljeno od pretpovijesnog doba zbog položaja u plodnoj riječnoj dolini Orljave i Londže, a o ranoj naseljenosti govore podaci s raznih nalazišta iz razdoblja starijeg i srednjeg kamenog doba te kasnijih povijesnih razdoblja. Na temelju srednjovjekovnog arheološkog materijala možemo pronaći podatke i o prvim pokušajima stvaranja slavenskih središta na ovim prostorima.³⁹ Ime Pleternica spominje se 1270. godine prema jednoj bilješci povjesničara Adama Baltazar Krčelića, dok se u srednjem vijeku Pleternica zvala i Sveti Nikola prema župnoj crkvi sv. Nikole te se iz zapisa koji potječe iz 1463. godine nalaze oba imena (Pleternicza – Zentmiklos). U narodu postoji legenda da ime potječe od pletera kojim su bile opletene kuće i zemljani bedemi grada.⁴⁰ Tijekom 14. i 15. stoljeća posjede oko Pleternice držalo je više plemićkih obitelji, dok su u 15. stoljeću posjednici Pleternice bili velikaši Gorjanski, a u pisanim ispravama 1427. godine zapisano je ime Pleternik. Turskim osvajanjem Pleternice 1536. godine mjesto postaje jedna od 12 turskih nahija, nahija Pleternik, u posjedu požeškog spahije Mehmeda Hadžiagića. U vrijeme turske vladavine Pleternica je bila važno raskrižje cesta te je vodila do Požege kao vojnog, političkog, kulturnog i gospodarskog središta požeškog sandžaka. Nakon oslobođenja od Turaka 1688.

³⁷ Strategija zagovaranja knjižnica : prilog : poziv za okupljanje mreže zagovarača pod motom Imam pravo znati, imam pravo na knjižnicu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 52, ¼ (2008)., str. 247 – 248. URL: <https://hrcak.srce.hr/85672> (21. 2. 2019.)

³⁸ Pleternica. // Hrvatska enciklopedija : mrežno izdanje. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48716> (2. 5. 2019.)

³⁹ Grad Pleternica : povijest. URL : <http://arhiva.pleternica.hr/povijest> (2. 5. 2019.)

⁴⁰ Zemljopisne značajke. // Grad Pleternica 1270 – 2010. / Dragutin Pavličević... [et al.]. Pleternica : Grad Pleternica, 2009. Str. 67.

godine Slavonija postaje granično područje Habsburške monarhije prema Turskoj⁴¹ te pod novom upravom Pleternica postaje vlastelinstvo, odnosno gosposštija. Od 1688. do 1789. izmjenjuje se nekoliko upravitelja te Pleternicom upravljaju barun Johan Teodor von Ibsen, savjetnik češke dvorske kancelarije, zatim barun Franjo Trenk, za čije je vladavine izgrađena Trenkova vojarna i barun Ivan Peterffy, koji je kasnije daje u podnajam raznim upraviteljima. Za vladavine Marije Terezije 1770. godine otvorena je prva Pučka škola u Pleternici. Pleterničko vlastelinstvo 1797. godine dolazi pod upravu grofa Jakova (Jakoba) Svetića čime cjelokupan kraj napreduje, osobito u gospodarskom pogledu. Vrlo rano se u Pleternici razvio obrt i trgovina zbog povoljnog zemljopisnog položaja i smještaja na raskrižju puteva, a 13. srpnja 1835. godine Pleternica dobiva cehovsku povelju kralja Ferdinanda V. Habsburškog koji joj daje status trgovišta s pravom održavanja sajмова. Status trgovišta je tada naseljenom mjestu donosio značaj veći do sela, a manji od grada.⁴² Povelja omogućava pleterničkim obrtnicima organizirati mješoviti ceh koji se razvija u Obrtnu zadrugu nakon ukidanja cehova, a po uspjehu nalazi se odmah iz požeške zadruge. U Pleternici je 1880-ih godina osnovana i Štedna i pripomoćna zadruga, među prvih deset u Slavoniji i Baranji. Pleternica postaje jedna od pet općina u Požeškoj županiji 1867. godine te teritorijalno obuhvaća još 32 sela, a 1891. pleterničko vlastelinstvo kupuje Brodska imovna općina. Željeznička pruga otvara se 1894. godine⁴³ što u Pleternicu dovodi i Zakon o službenom mađarskom jeziku i Željezničku školu na mađarskom jeziku. U političkim procesima koji obuhvaćaju Hrvatsku i Pleternicu zahvaća mađarizacija te po uzoru na druge ilirske čitaonice dolazi do ključne 1907. godine za Hrvatsku knjižnicu i čitaonicu Pleternica kada se osniva Hrvatska čitaonica⁴⁴ s ciljem očuvanja hrvatske riječi koja se kroz povijest razvija kao središte mjesta.

U vrijeme Prvog svjetskog rata u Pleternici nema sukoba te Pleterničani sudjeluju na raznim bojištima, ali ratno stanje ipak utječe na slabiji razvoj Pleternice. Pleternica se početkom 20. stoljeća razvijala zahvaljujući tome što se nalazi na raskrižju cesta i željezničke pruge. U 20. stoljeću udruživanje obrtnika se nastavlja kroz mjesnu organizaciju Saveza hrvatskih obrtnika u Pleternici od 1920. godine te su brojni obrtnici vezani i uz razvitak Hrvatske čitaonice. Tijekom Drugog svjetskog rata područje Pleternice je bojište te u borbi pripadnici Narodnooslobodilačkog pokreta nadjačavaju okupatorske snage, a mjesto trpi veliku materijalnu štetu. Osim župne crkve sv. Nikole koja je minirana i srušena, srušeni su i

⁴¹ Grad Pleternica : povijest. URL : <http://arhiva.pleternica.hr/povijest> (2. 5. 2019.)

⁴² Pleternica. // Wikipedia : slobodna enciklopedija. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pleternica> (2. 5. 2019.)

⁴³ Grad Pleternica : povijest. URL : <http://arhiva.pleternica.hr/povijest> (2. 5. 2019.)

⁴⁴ Riječ ravnatelja o knjižnici. URL: <https://hkcp.hr/o-nama> (2. 5. 2019.)

mostovi na Orljavi te Trenkova vojarna. Pleternica je bila razrušena pa se ubrzano radilo na obnovi mostova, cesta i objekata. Nakon Drugog svjetskog rata i u Pleternici dolazi do procesa socijalizacije, odnosno podržavljenja zemlje, pogona, društava i banaka te tijekom tog razdoblja počinje uništavanje poduzetnika u Pleternici koja je bila poznata po mlinovima, pecarama žestokih pića, a na dobrom glasu bila je i pleternička mljekara i sirara. Šumarstvo i prerada drveta su oduvijek bili od iznimne važnosti za ovaj kraj, a u drugoj polovici 19. stoljeća otvoren je i rudnik ugljena u Ratkovici, koji je prestaje s radom likvidacijom rudnika šezdesetih godina 20. stoljeća.⁴⁵ Iako je tada bilo predviđeno proglašenje komuna Požega, Kutjevo i Pleternica, vodstvo kotara traži da Požega obuhvati područja Kutjeva i Pleternice čime Pleternica gubi sve što je dotad stekla. Ostala je samo na malom mjesnom uredu s matičnom službom, dok su sve druge upravno-političke funkcije prenesene u Požegu. U Pleternici broj stanovnika počeo je opadati, a gubitkom općine Pleternica je bila višestruko oštećena u gospodarskom, kulturnom, društvenom i obrazovnom razvoju.⁴⁶ Osiromašenje Pleternice nastavlja se priključenjem "Sloge" istoimenoj požeškoj tekstilnoj industriji, ukida se Milicijska stanica, a Narodna čitaonica je pridodana požeškoj, kao i sve općinske službe. Svi poznatiji kadrovi preseljeni su u Požegu ili napuštaju Pleternicu, a nekadašnje trgovište Pleternica stagnira s razvojem do uspostavljanja Republike Hrvatske kada je općina obnovljena 1993. godine.⁴⁷ Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica 1991. vraća svoj prvobitni naziv, a 1994. i knjižnica se izdvaja iz požeške te djeluje ponovno kao samostalna ustanova.

Pleternica je 17. siječnja 1997. godine proglašena gradom kada započinje ubrzani razvoj, ostvareni su preduvjeti za razvoj gospodarstva te se po izgradnji Pleternice, urbanizaciji, kulturnim, sportskim, zabavnim i tradicijskim sadržajima te većoj kvaliteti života stanovnika vidi napredak. Prema istraživanju Instituta za javne financije iz 2015. godine, Pleternica se smješta u 10% hrvatskih gradova po korištenju EU fondova. Ulaganjima i bespovratnim sredstvima stvoreni su preduvjeti za razvoj Pleternice kao modernog grada, grada koji je poželjan za investitore i poslovanje, atraktivnog turističkog, kulturnog i vjerskog središta, grada ugodnog življenja i grada po mjeri obitelji. Pleternica danas ima izgrađenu industrijsku zonu, poduzetnički inkubator i poduzetnički centar te je nositelj BFC certifikata (Business friendly certifikat) koji označava povoljno poslovno okruženje. Dobitnik je

⁴⁵ Grad Pleternica : povijest. URL : <http://arhiva.pleternica.hr/povijest> (2. 5. 2019.)

⁴⁶ Povijesni pregled. // Grad Pleternica 1270 – 2010. / Dragutin Pavličević... [et al.]. Pleternica : Grad Pleternica, 2009. Str. 67.

⁴⁷ Grad Pleternica : povijest. URL : <http://arhiva.pleternica.hr/povijest> (2. 5. 2019.)

međunarodne nagrade za doprinos razvoju poduzetništva u srednjoj i jugoistočnoj Europi „Stvaratelji za stoljeća“. Danas se Pleternica, kao i većina Slavonije, suočava s velikim problemom iseljavanja, no svojim projektima, mjerama i potporama pruža izvanredne temelje za razvoj poduzetništva. Pleternica ima razrađenu strategiju razvoja poljoprivrede, a intenzivno razvija i kulturnu, društvenu i turističku infrastrukturu vodeći se vizijom Strategije razvoja grada prema kojoj želi postati gospodarski najrazvijeniji grad Požeško-slavonske županije, grad ugodnog življenja koji svoje potencijale ostvaruje održivim razvojem istovremeno prateći suvremene europske trendove.⁴⁸

Pleternica se često u medijima spominje kao primjer dobre prakse, provode se brojni projekti uz nacionalne i europske financijske podrške, odnosno bespovratna sredstva. Svojim nastojanjima i strategijama možemo reći da se vraća nekadašnjim uspjesima kao gospodarsko središte te iskorištava svoje potencijale kao što su geografski položaj i bogata gospodarska povijest te se okreće kulturnim i turističkim potencijalima, u kojima svakako svoju ulogu ima i Hrvatska knjižnica i čitaonica kao kulturno, informacijsko i obrazovno središte ove lokalne zajednice.

⁴⁸ Pleternica u TOP 10% hrvatskih gradova po korištenju EU fondova, 3. 12. 2018. URL: <http://www.rva.hr/vijest/2018/6617-pleternica-u-top-10-hrvatskih-gradova-po-koristenju-eu-fondova> (2. 5. 2019.)

4. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica 1907. do 2014. godine

Društveni život u Pleternici oduvijek je bio sadržajan i bogat, a pučka kultura koja obilježava pleterničku sredinu osnivanjem Hrvatske čitaonice sažima se u središte unutar kojeg je ostvaren kontinuitet u kulturnim nastojanjima. Po uzoru na prve čitaonice u Hrvatskoj i u Pleternici Čitaonica nastaje kao središte koje će, osim za čitanje i zabavu, utjecati i na stvaranje hrvatskog društva, proniknuto narodnim duhom i zaneseno za stvaralački rad.⁴⁹ Tako Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica od svojih početaka 1907. godine do 2014. godine djeluje u svojoj lokalnoj zajednici s kraćim prekidima u vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, no održava kontinuitet rada. Bogata povijest knjižnice isprepletena je i brojnim društvenim, političkim i financijskim teškoćama, no cijeli svoj period postojanja uspješno prevladava poteškoće zahvaljujući pojedincima koji svojim nesebičnim radom i zalaganjem uspijevaju održati knjižnicu i njenu ulogu na zavidnoj razini. Uspjeh pleterničke knjižnice ističe se i osvajanjem brojnih nagrada za svoje djelovanje i širenje pisane riječi. Od samih početaka knjižnica traga za prostorom u kojem bi obavljala svoju ulogu te se premješta u razne prostore od privatnih kuća, do prostorija pod lokalnom upravom pa čak i prostora u najmu. Kao i svakoga grada, tako i u Pleternici, knjižnica obogaćuje kulturni i društveni život u gradu, pruža svoje usluge građanima izvan Pleternice i onima koji žive i stvaraju u Pleternici te predstavlja njihovo stvaralaštvo u svome prostoru. U knjižnici se odvijao kulturni život Pleternice na svim razinama i u suradnji sa svim amaterskim društvima i institucijama tijekom povijesti što je bio jedan od razloga i za izgradnjom nove zgrade knjižnice.⁵⁰

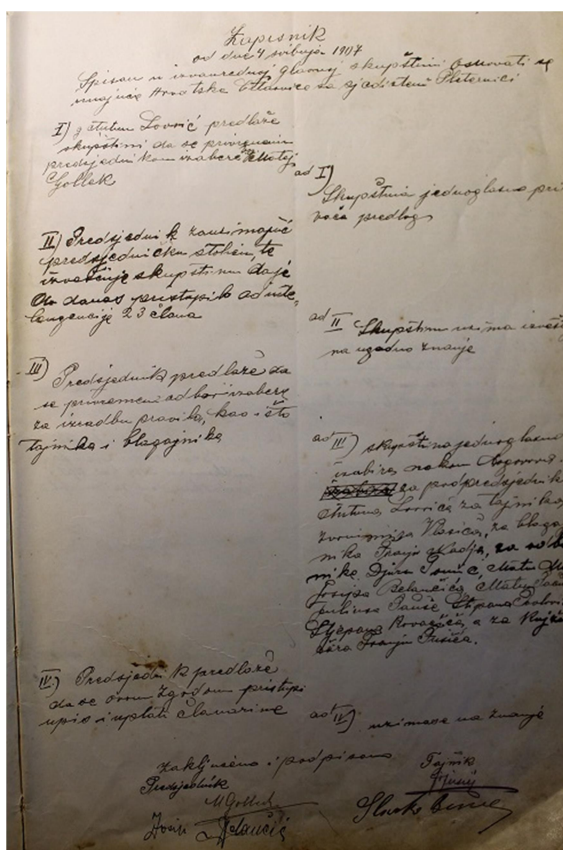
4.1. Osnivanje čitaonice u Pleternici

Tijekom povijesti društveni život u Pleternici obilježava samosvijest, možemo reći i protest, koji Pleterničane potiče na stvaralačke inicijative te iz nezadovoljstva s postojećim

⁴⁹ Radonić, T. Osamdeset i pet uspješnih godina. // „Slavonac“ prilog Požeškog lista, 9/II. br. 9. (24. 12. 1992.) Str. 1.

⁵⁰ Marinić, M. Knjižnicu živim tkivom čine građani koji koriste njene usluge : susret s Franjom Novakom, ravnateljem Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternice. // Hrvatsko slovo 1204/XXIV. (petak, 18.5.2018.), str. 7

stanjem mještani Pleternice se aktiviraju u prvoj polovici 1907. godine⁵¹ kada je u skladu s mađarskom politikom denacionalizacije putem zajedničkih mađarsko-hrvatskih željeznica osnovana mađarska željezničarska škola. Kako je do tada Pleternica bila čisti hrvatski kraj, osnivanje mađarske škole naišao je na otpor među stanovnicima, ali i rodoljube potaknuo na aktivnosti kojima će očuvati svoju prošlost, boriti se za narodni jezik i knjigu na narodnom jeziku. Po uzoru na ostale čitaonice u Hrvatskoj, od kojih je većina u vrijeme preporoda služila za iskazivanje rodoljublja i bila mjesto širenja hrvatskog jezika i hrvatske knjige u nepovoljnoj političkoj situaciji, pleternički intelektualci 4. svibnja 1907. godine održavaju izvanrednu skupštinu s ciljem osnivanja Hrvatske čitaonice koja će okupljati sve one koji žele sudjelovati u društvenom i kulturnom životu u Pleternici i okolnim selima.

Slika 1. Zapisnik izvanredne skupštine, 4. svibnja 1907.

Na funkciju predsjednika jednoglasno je izabran Matej Gollek koji je bio pleternički župnik te privremeni odbor koji je trebao izraditi Pravila društva. Na izvanrednoj skupštini u Društvo

⁵¹ Ljublanović, S. Spomenica i 60-godišnjici postojanja Narodne knjižnice i čitaonice u Pleternici (1907-1967.), Požega : Odbor za proslavu 60-godišnjice rada knjižnice i čitaonice, 1967. Str. 5

Hrvatske čitaonice pristupila su 23 člana, od kojih je uz predsjednika Golleka učitelj Antun Lovrić vršio funkciju potpredsjednika, Zvonimir Vlašić tajnika, Franjo Nagy blagajnika, a za knjižničara je izabran Franjo Jušić. Konstituirajuća skupština održana je 8 dana kasnije, 12. svibnja 1907., te je prihvaćen nacrt Pravila Hrvatske čitaonice u Pleternici koja su potvrđena 6. lipnja 1907.⁵² Pravila propisuju i određene zadatke za članove Hrvatske čitaonice. Osnovni zadatak pravila je razvoj i napredak društvenog i prosvjetnog života koji promiče hrvatski duh te uređenje prostorija za čitanje, ali i zabavu. Pravila propisuju i držanje hrvatskih novina i časopisa, ali i drugih slavenskih znamenitijih novina, potiču štovanje i razvijanje vlastite povijesti te organiziranje svečanosti tim povodom, kao i organizaciju raznih zabava za razvoj društvenog života u Pleternici. Članstvo u čitaonici može biti redovno, izvanredno i počasno.⁵³ Društvo se financiralo pomoću članarine koja se razlikovala za redovite članove te seljake i obrtnike koji su plaćali manju cijenu, dok su članovi utemeljitelji uplaćivali puno veću svotu. Pristup Društvu bio je otvoren svima, a financijski se zasnivao na članarini, darovima i kamatama glavnice, no ta sredstva za razvoj čitaonice i veću aktivnost društva ipak nisu bila dovoljna. Kako bi se poboljšala materijalna situacija u Društvo se uvodi djelatnost točionice koja nema zajedničkih osnova s kulturnom djelatnošću te se u čitaonici piće toči samo za članove.⁵⁴ Točionicom upravlja „vinski odbor“ imenovan od Upravnog odbora čitaonice.⁵⁵

S početkom rada čitaonica prima sljedeće dnevne novine: Narodne novine, Pokret, Hrvatsko pravo, Obzor, Agramer Tagblatt, Narodna obrana, Die Zeit i Hrvatska; te tjednike i mjesečnike: Hrvatska zastava, Hrvatski narod, Hrvat, Hrvatska pčela, Gospodarski list, Narod, Hrvatska kruna, Hrvatski dnevnik, Prosvjeta, Dom i svijet. Čitaonicu s časopisima i novinama mogli su posjećivati samo članovi Društva dok su se knjige posuđivale i onima koji nisu bili članovi, pogotovo siromašnim seljacima.⁵⁶ Pleterničani su preko tiska pratili zbivanja na političkoj sceni u Hrvatskoj, a kako bi se održao broj novina i časopisa krajem godine naručene novine davale bi se na dražbu, odnosno prodavale. Knjižni fond čitaonice tijekom početnih godina povećavao se zahvaljujući sakupljanjem priloga, ali i darivanjem knjiga. Pleterničani su sa zanimanjem pomagali Hrvatsku čitaonicu sudjelujući u njenom radu, a posebno u vrijeme održavanja čitaoničkih plesova u Rosenfeldovu svratištu, Silvestrovih

⁵² Potrebica, F. Povijest knjižnica Požeške kotline. 2. izd. Jastrebarsko : Naklada Slap, 1995. Str. 86 – 88.

⁵³ Prema Pravila Hrvatske čitaonice u Pleternici, 1907.

⁵⁴ Potrebica, F. Navedeno djelo.

⁵⁵ Radonić, T. Navedeno djelo, str. 2.

⁵⁶ Potrebica, F. Navedeno djelo, str. 90.

večeri i Katarinskih zabava.⁵⁷ Do početka Prvog svjetskog rata čitaonica je razvila znatnu obrazovnu i kulturnu djelatnost zahvaljujući složnosti članova. Brzo je stekla naklonost Pleterničana te je tijekom dvije godine uspjela privući čak 67 redovnih članova i 3 utemeljitelja. Već u to vrijeme čitaonica se okreće suradnji s ostalim društvima te uspostavlja suradnju s HPD „Vijenac“ iz Požege, a 19. lipnja 1910. održava se prva pučka svečanost u Pleternici⁵⁸ u organizaciji čitaonice kao kulturnog središta. S proslavom se nije složio pleternički župnik i predsjednik Društva jer se bojavao da bi pleternički vjernici mogli tijekom proslave doći u doticaj s drugim vjeverama, a time doći u napast da zataje svoju vlastitu vjeru, što nije naišlo na odobravanje župljana⁵⁹ koji su očito prihvatili ovakav događaj. Materijalno stanje Hrvatske čitaonice pogoršava se 1913. godine što utječe na rad Društva.

Osvrćući se na same početke rada Čitaonica zauzima središnje mjesto u svojoj lokalnoj zajednici te je njena uloga u razvoju pleterničkog kraja nezamjenjiva. Čitaonica postaje središte prvenstveno informacijske djelatnosti pružajući članovima velik broj tiskovina pomoću kojih lokalno stanovništvo prati nacionalna i svjetska događanja zahvaljujući velikom broju uglednih pleterničkih obrtnika koji naglašavaju potrebu za nabavom novina i časopisa. Obrazovnu ulogu ispunjava posudbom knjiga zahvaljujući sakupljanjem priloga, ali i donacijama u kojima se ističu učitelj Petar Vrban, kanonik zagrebačkog kaptola Franjo Sultaiz te Oskar Rosenfeld.⁶⁰ Uspostavljajući suradnju s drugim društvima te organizirajući zabave i pučke svečanosti čitaonica postaje i kulturno središte. Članstvo u čitaonici pruža se svima prema njihovim mogućnostima što dokazuje i u to početno vrijeme želju i potporu za širenjem knjige, kulture i učenja.

4.2. Rad knjižnice tijekom ratnih razdoblja (1914.-1945.)

Rad Čitaonice početkom Prvog svjetskog rata postaje upitan. Sjednice se vrlo rijetko održavaju, ali i financijska pomoć članova i dobrovoljni prilozi nisu dovoljni da se financijske teškoće prevladaju te Upravni odbor čitaonice daje kolektivnu ostavku čime rad Društva prestaje. Tijekom Prvog svjetskog rata Upravni odbor održao je svoje sjednice samo 1917. godine. Završetkom rata obnavlja se rad Hrvatske čitaonice 6. srpnja 1919. godine kada članovi Društva zaključuju da je nakon zastoja koji je nastupio ratom potrebno zajednički

⁵⁷ Radonić, T. Navedeno djelo, str. 2.

⁵⁸ Potrebića, F. Navedeno djelo, str. 90.

⁵⁹ Petrak, Lj. Pleternica vjekovima. Zagreb : Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1979. Str. 93.

⁶⁰ Radonić, T. Navedeno djelo, str 2.

raditi na obnovi Hrvatske čitaonice. Obnavlja se nabava dnevnog, tjednog i mjesečnog tiska kao što su Obzor, Jug, Jutarnji list, Jugoslavenska njiva, Ekonomista, Ženski svet, Glasnik požeške županije i sl. Novi Upravni odbor izabran je 25. svibnja 1919. godine, a za predsjednika Aleksandar Čavrak. Čitaonica je u tome razdoblju smještena u kući Reze Miškić koja je imala točionicu, dok se 1920. godine seli u kuću Nikole Banovića koji prostorije besplatno ustupa, dok čitaonica brine o troškovima rada (ogrjev, svjetlo, posluga). Čitaonica 1925. godine seli u prostorije točionice Brodske imovne općine (današnja zgrada gradske uprave).⁶¹ Do jačeg izražaja dolaze intenzivni politički i stranački odnosi te politički interesi članova čitaonice nisu više bili identični te su pripadali raznim političkim strankama. Suprotna uvjerenja među članovima predstavljaju opasnost za rad i postojanje čitaonice te je za njeno održavanje bilo potrebno ili potpuno odricanje od političkih interesa i vršenje isključivo obrazovne i kulturne uloge ili prevladavanje istog političkog uvjerenja. Unatoč naporima predsjednika Čavraka koji je pozivao članove da u kulturno-umjetničko društvo čitaonice ne unose politiku, on 1923. godine podnosi ostavku jer ne želi snositi odgovornost za politička djelovanja unutar čitaonice⁶² nakon čega se u poslijeratnim godinama mijenja popriličan broj predsjednika: Aleksandar Čavrak (1919.–1923.), Julije Pauše (1923.–1927.), Franjo Katić (1927.–1929.), Jakob Radonić (1929.–1934.), Ignac Čop (1934.–1935.), Marin Duboković (1936.–1937.), Stjepan Krunić (1937.–1941.) te Ivan Melčić (1942.–1945.).⁶³

Čitaonica neprestano naručuje novine, časopise i knjige koje su članovi predlagali, a i visina članarine se prilagođava ekonomskom statusu pojedinaca te seljaci i radnici koji si nisu mogli priuštiti članarinu od 5 kruna plaćaju su samo petinu članarine.⁶⁴ Hrvatska čitaonica u vremenu između Prvog i Drugog svjetskog rata ističe se organizacijom velikog broja manifestacija i proslava temeljenih na obilježavanju događaja iz hrvatske povijesti kao što su Dan hrvatskih mučenika Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana te istaknuta velika proslava u povodu 1000. obljetnice hrvatskog kraljevstva (1925.) koja je uključivala predavanje učitelja Matije Perezovića o hrvatskoj povijesti kroz tisuću godina, glazbene nastupe i prigodnu zabavu. Kao središte lokalne zajednice i u društvenom smislu čitaonica je ispunjavala svoju ulogu te je u njenim prostorijama održan i sastanak povodom pokretanja nogometnog kluba u Pleternici 1926. godine.⁶⁵ Zbog manjka financijskih sredstava stare

⁶¹ Potrebić, F. Navedeno djelo, str. 92 – 98.

⁶² Ljubljanović, S. Navedeno djelo, str. 8 – 10.

⁶³ Kultura, prosvjeta i duhovni život. // Grad Pleternica 1270 – 2010. / Dragutin Pavličević... [et al.]. Pleternica : Grad Pleternica, 2009. Str. 241.

⁶⁴ Prema PAP, FOND – HČP, Zapisnik (1907.-1931.) godina 1920.

⁶⁵ Radonić, T. Navedeno djelo, str 2.

novine i časopisi se prodaju na dražbi i u ovom periodu kako bi se mogla izvršiti pretplata na nove, a od 1927. godine počinje unaprjeđenje knjižnice kada Upravni odbor odobrava 10 000 dinara za nabavu knjiga. Zbog potreba čitaonice visina članarine je povećavana svake godine što siromašnijim stanovnicima stvara prepreku za učlanjenje te je odlučeno da pomoćnici i seljaci plaćaju samo polovicu članarine. Unaprjeđenje rada čitaonice ističe se i u organizaciji tečajeva za opismenjavanje od 1928. godine koji se održavaju sve do 1938. godine. U djelovanju čitaonice posebno se ističe knjižničar Stevo Plivarić koji je znatno unaprijedio njen rad, redovito na sjednicama Upravnog odbora i tadašnjim predsjednikom Jakobom Radonićem govorio o radu knjižnice, ali i davao prijedloge za daljnje unaprjeđenje rada. Čitaonica je u ovom periodu unatoč financijskim teškoćama osnovala i tamburaški zbor te se učlanila i u Jugoslavenski maticu 1931. U periodu između dva svjetska rata ističe se posebno proslava 25. obljetnice postojanja Hrvatske čitaonice.

Slika 2. Proslava 25. godišnjice Hrvatske čitaonice u Pleternici

Ministarstvo za prosvjetu 1930. godine traži usklađivanje Pravila društva sa zahtjevima Ministarstva te su Pravila usvojena 10. ožujka 1933. godine, a odobrena od Ministarstva 28. travnja 1933. i tiskana u lipnju. Pravila potražuju i postojanje žiga s nazivom knjižnice i čitaonice, mjestom, kotarom i banovinom u kojoj djeluje. Društvo je bilo obavezno slati Ministarstvu prosvjete izvješća o radu te godišnji obračun, ali i obavijesti nadležnim organima o vremenu i mjestu društvenih zbivanja, zabava i drugih manifestacija. Suradnja Čitaonice s ostalim društvima na području Pleternice je izrazito uspješna, društveni život u Pleternici je bio dobro razvijen, a Hrvatska čitaonica je najčešće bila organizator društvenih događanja.

U društvenoj knjižnici raste i broj knjiga, koje su pristizale najčešće kupovinom i poklonima, ali i daljnjom pretplatom na pojedine tiskovine. Tijekom desetogodišnjeg rada, od 1931. do 1941., možemo reći da se broj knjiga udvostručio, s 543 na 982, ali to je još uvijek izrazito sporo. Tijekom tog razdoblja povećava se i broj članova na 92, 90 redovnih i 2 utemeljitelja (iz Izvješća Hrvatske čitaonice u Pleternici Općinskom poglavarstvu Pleternica, 3. travnja 1940. godine : „ 61 obrtnika i trgovca, 25 službenika i 4 seljaka.“⁶⁶). U vremenu prije Drugog svjetskog rata Hrvatska čitaonica Pleternica uspješno radi, a knjige posuđuje isključivo na području Pleternice, dok je za posudbu knjiga izvan Pleternice potrebna suglasnost Upravnog odbora, ali i novčani polog za knjigu. U vrijeme Drugog svjetskog rata aktivnost Hrvatske čitaonice se smanjuje te 1943. godine dolazi i do prestanka djelovanja. Knjige se za vrijeme prekida rada Društva nalaze u prostorijama Vlastelinske gostionice u društvenim prostorijama te su iz napuštene zgrade razgrabljene, a ostatak je dan na čuvanje Ignacu Čopu, krojaču u Pleternici. Nastojanja Mjesnog narodnog odbora Pleternice da se obnovi rad i da se sazove novi Upravni odbor te se ostatak knjiga vrati u prijašnje prostorije 1944. godine nisu uspjela s obzirom na to da vojska NDH ponovno zauzima Pleternicu tako da se rad obnavlja tek 1945. godine.⁶⁷

Čitaonica kao društveno središte u zajednici u ovom razdoblju jača i suradnju s brojnim društvima kao što su Hrvatsko pjevačko društvo „Zvonimir“, Društvo za unapređenje Pleternice, Obrtna zadruga, Sokolsko društvo, no ostvaruje i suradnju s vatrogasnim, lovačkim, nogometnim i gospodarskim društvima.⁶⁸ Unatoč čestom mijenjanu predsjednika Društva i političkim previranjima, ovo razdoblje u knjižnici nije umanjilo njen značaj u lokalnoj zajednici niti usporilo rast i razvoj čitaonice i knjižnice. Dnevni tisak i časopisi su i dalje redovno pristizali te se broj knjiga povećavao. Osim svakodnevnih obaveza kao što su informiranje, promicanje čitanja i nabava knjiga te organizacija brojnih svečanosti i manifestacija, ali i zabava, Čitaonica u ovom periodu ističe se i obrazovnom ulogom u provođenju opismenjavanja, odnosno pružanja mogućnosti za cjeloživotno učenje.

⁶⁶ Prema PAP, FOND – HČP , Izvješće Hrvatske čitaonice u Pleternici Općinskom poglavarstvu Pleternica o stanju čitaonice, 3. 4. 1940.

⁶⁷ Potrebnica, F. Navedeno djelo, str. 97.

⁶⁸ Radonić, T. Navedeno djelo, str 3.

4.3. Rad knjižnice od 1945. do 1991. godine

Od 1945. godine kreće obnova rada Hrvatske čitaonice koji vodi Upravni odbor s predsjednikom Jakobom Radonićem. Broj knjiga u Čitaonici se u vrijeme Drugog svjetskog rata drastično smanjio, a jedan od razloga je i što je dio knjiga i časopisa preuzela Bosiljka Stojaković za Dom kulture u Pleternici, dok je velik broj knjiga izgubljen te je pri ponovnom pokretanju rada Hrvatske čitaonice ukupan broj knjiga 520.⁶⁹ Pokretanjem ponovnog rada izvršena je pretplata i na novine poput Vjesnika, Politike, Borbe, Glasa Slavonije i sl. Okružni narodnooslobodilački odbor Slavonski Brod donio je akt 5. lipnja 1946. godine kojim je odobren rad Hrvatske čitaonice u Pleternici te se privremeno Čitaonica smješta u kuću Nikole Banovića, a funkciju knjižničara i dalje obavlja Stevo Pliverić. Pliverić 7. srpanja 1946. postaje predsjednik Upravnog odbora, dok Ignac Čop od tada vrši funkciju knjižničara te mu pomaže uz Pliverića i Emil Tomičić. Društvo nastoji vratiti izgubljene i otuđene knjige za vrijeme rata pisanim zahtjevima, ali akcijama u kojima sudjeluje omladina. Hrvatska čitaonica obnovom rada postavlja i nove ciljeve kao što su rad u kulturno-prosvjetnom duhu, nabava novina, općih i povijesnih časopisa, gospodarskih i zabavnih knjiga te suradnja sa sličnim kulturno-prosvjetnim društvima i ustanovama.⁷⁰ Knjižnicu od knjižničara Tomičića 1947. preuzima Franjo Kolarić koji dalje nastoji unaprijediti rad Čitaonice vodeći računa o potrebama članova od kojih većinu čine požeški gimnazijalci te je od nastavnika gimnazije u Požegi zatražen popis potrebne literature.⁷¹ Po nalogu Kotarskog javnog tužilaštva iz Požege 1947. godine u travnju obavljena je i revizija knjiga. Komisiju za reviziju čine članovi tužilaštva, UDB-e, unutarnjih poslova i knjižničar Tomičić te je izlučeno 9 knjiga pisaca koji su se u to vrijeme nalazili na indeksu. Knjižnica se seli 1948. godine u lokal u kuću Ergovića, a već 1949. u kuću Andrije Miškića. Velika pomoć radu knjižnice u vidu doniranih knjiga stiže iz Ministarstva prosvjete, Odjela za prosvjeđivanje 1949. godine. Knjižnicom se tijekom tog vremena najviše koriste učenici, zatim službenici, a tek zatim seljaci i radnici. Knjižnica ima sve više knjiga, a knjižničar po prvi puta prima novčanu naknadu za svoj rad. Narodni odbor kotara (NOK) Požega, Povjereništvo za prosvjetu i kulturu traži ponovnu reviziju knjiga 1950. godine kojom je utvrđeno da nije pronađena niti jedna knjiga koja ne odgovara propisima, odnosno knjiga koja je pisana korijenskim pravopisom, klerikalna knjiga, knjiga bez književne vrijednosti te djela fašističkih i protunarodnih pisaca. Čitaonica se 1952. godine premješta u prostorije Zadrugnog doma, a zbog teške materijalne situacije traži i pomoć od

⁶⁹ Prema PAP, FOND – HČP, Spisi iz 1945. godine

⁷⁰ Prema PAP, FOND – HČP, Zapisnik godina 1946.

⁷¹ Isto, godina 1947.

KNO i Narodnog fronta iz Požege. U tome periodu nastupa i stagnacija u radu jer pomoć od strane KNO i Narodne fronte dobiva tek 1955., a 1952. raspravljalo se o fuziji, odnosno stapanju s Poljoprivrednom knjižnicom SRH „Sloga“ koji skupština nije prihvatila, a članstvo se podijelilo u mišljenju. Tijekom te dvije godine (1952. i 1953.) članstvo se osipa, događaju se neprestane izmjene u Upravi te se u Čitaonici uglavnom čitaju novine i igra šah u zimskim mjesecima, a prostorije Čitaonice uglavnom posjećuje mladež. Na godišnjoj skupštini 1953. za predsjednika je izabran Ivan Jelić koji nastoji ponovno aktivirati Društvo i članstvo u kulturnom i prosvjetnom radu u čemu i uspijeva. Hrvatska čitaonica 1954. godine po prvi puta dobiva stručnog knjižničara te Zeina Sovec preuzima knjižnicu 6. rujna i započinje stručno uređenje knjižničkog fonda. Sredstva za dohodak knjižničarke i nabavu novog namještaja te kupovinu knjiga osigurava Savjet za prosvjetu i kulturu KNO Požega. Društvene prostorije u kojima se nalazi knjižnica postaju ugodno mjesto uz velik broj novih knjiga, novina i časopisa. Hrvatska čitaonica 1956. godine postaje član Saveza knjižnica i čitaonica Hrvatske u Zagrebu. Rad knjižnice ponovno dolazi u pitanje odlaskom Zeine Sovec koja je premještena u Požegu, a knjižnicu preuzima Mihajlo Mesarov. NOO Pleternice i Upravni odbor Čitaonice za stalnog knjižničara postavlja Ankicu Kovačević, koja nije bila stručni knjižničar te nakon dvije godine od Upravnog odbora zbog preopterećenosti traži da se imenuje novi knjižničar. Knjižnicu 1958. preuzima Matija Pezerović, no teško je utvrditi pravo stanje knjižnice jer knjige nisu uredno uvedene. Izrađuje se novi inventar knjižnice te je ustanovljeno da posjeduje 1523 knjige i 167 članova.⁷² Obilježavanje 50. obljetnice Hrvatske čitaonice (1957.) obuhvaćalo je cjelodnevnu proslavu s brojnim aktivnostima za stanovnike Pleternice, tiskanje prigodnih znački te nagrađivanje zaslužnih članova Spomenicom. Broj članova i knjiga raste te knjižnica ipak postiže znatne uspjehe u obrazovnom, kulturnom i društvenom pogledu.⁷³

Hrvatska čitaonica 1960. godine prestaje biti društvo te postaje ustanova pod nazivom Narodna knjižnica i čitaonica u Pleternici, a s radom počinje knjižničarka Slavica Filipović. Ustanovom upravlja Savjet kao organ društvenog upravljanja, a troškove za djelovanje Knjižnice snosi društvena zajednica. Tijekom 60-ih godina knjižnica kao ustanova ostvaruje znatne rezultate u širenju knjige i obrazovno-kulturnim aktivnostima čemu uvelike doprinosi stručno upravljanje Slavice Filipović i veća materijalna potpora kao i briga od strane društva općenito.⁷⁴

⁷² Prema PAP, FOND HČP, Zapisnik (1946.-1955.), godina 1956.

⁷³ Potrebnica, F. Navedeno djelo, str. 102.

⁷⁴ Isto, str. 103.

Slika 3. Prostor Osnovne škole u Pleternici

Slika 4. Mjesec knjige 1967.

Knjižnica se uključuje u život zajednice i postupno mijenja navike stanovnika Pleternice i okolnih sela te unaprjeđuje društveni život. Vrijednim i marljivim radom knjižničarke Slavice Filipović knjižnica se smješta među najaktivnije seoske knjižnice u Hrvatskoj, otvorene su i četiri čitaonice, u Buku, Grabarju, Brodskom Drenovcu i Bučju te Sindikalnom domu „Sloga“ kojima se prosljeđuju tiskovine koje koriste radnici u vrijeme odmora, dok u deset sela odlazi pokretna knjižnica.⁷⁵ O radu dislociranih čitaonica brine se omladina. Osim u Knjižnici u Pleternici i u okolnim čitaonicama postavljaju se brojne izložbe tijekom godine, koje prate rad knjižnice u Pleternici, ali i zdravstvena predavanja za mještane okolnih sela.⁷⁶

U tome periodu knjižni fond je povećan, knjižnica i dalje prima časopise i novine, a broj članova iznosi čak 1290 te knjižnica uspješno surađuje s osnovnom školom u Pleternici, ali i tadašnjom tvornicom DIP „Lipa“. Knjižnica sudjeluje i u uređenju školskih knjižnica u Orljavcu i Čaglinu te Ekonomskoj školi u Požegi. Proslava 60. obljetnice uključivala je brojne manifestacije, folklorne nastupe, velik broj stanovnika uključen je u sudjelovanje, izrađivane su značke, a priređena je i izložba dokumenata o radu knjižnice te je izdana i Spomenica koju je priredio Srećko Ljubljanović. Knjižnica je iz Zadrugnog doma (tadašnje osnovne škole) u travnju 1968. preseljena u prostorije Mjesnog ureda (današnja zgrada Gradske uprave) u samom središtu Pleternice koji kroz pet prostorija pruža korisniku pristup svim knjigama, a u okviru knjižnice postoje i uređene čitaonice od 1973. godine koje su odvojene prema uzrastu i interesu čitača (dječja čitaonica u kojoj se najmlađi mogu i igrati,

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Izvještaj Narodne knjižnice i čitaonice u Pleternici iz 1964. godine.

dječja i omladinska knjižnica i čitaonica, čitaonica za odrasle te knjižnica za odrasle). Prostor knjižnice pruža i mogućnost postavljanja izložbi.

Slika 5. Otovrenje prostora u zgradi
Mjesnog ureda

Slika 6. Prostor knjižnice u Mjesnom
uredu

Organizator rada i upravitelj Knjižnice bila je Slavica Filipović, a 1973. godine zapošljava se Ružica Katušić. Tijekom samostalnog rada od 1960. do 1975. godine knjižnica dobiva brojna priznanja i nagrade za svoj rad kao što su „Rujanska diploma“ Skupštine općine Požega za izuzetne uspjehe u djelatnosti, svrstana je među deset najboljih knjižnica u Hrvatskoj zbog čega je nagrađena materijalnim sredstvima od Saveza ustanova i organizacija za širenje knjige Hrvatske, a nagrađena je od fonda „Pavao Markovac“ Republičkog sindikalnog vijeća za uspješno propagiranje knjige u radnim organizacijama u Hrvatskoj te je proglašena drugom seoskom knjižnicom na području bivše Jugoslavije.⁷⁷ Sve nagrade postizala je predanim radom s vrlo skromnim materijalnim sredstvima.

Narodna knjižnica i čitaonica Pleternica ostvaruje tijekom ovog razdoblja bogatu suradnju s pleterničkim poduzećima, osnovnom školom i društvima te se smješta u centar lokalne zajednice. U suradnji sa školom tiska i bilten „Prvi koraci“, a 1968. osniva i literarnu sekciju Prostor u kojem knjižnica obavlja djelatnost, prostor Mjesnog doma, omogućuje postavljanje izložbi slika umjetnika i amatera, kipara, etnografske građe, povijesnih dokumenata, planinarske djelatnosti, a često u suradnji s Aktivom žena. Knjižnica obavlja svoju redovnu djelatnost kao što su obrada knjižnog fonda, katalogizacija i klasifikacija, a provodi i druge aktivnosti u području kulturne, obrazovne i informacijske djelatnosti. Brojna eminentna imena predstavljaju se u knjižnici u ovom razdoblju te se Pleterničani imaju priliku

⁷⁷ Potrebnica F. Navedeno djelo, str. 104.

upoznati se s radom i djelom slikara Otona Glihe, pjesnika Jure Kašetelana i Dragutina Tadijanovića.⁷⁸

Samostalnost kao ustanova knjižnica u Pleternici gubi 1981. te postaje dio bibliotečne djelatnosti Centra za kulturu i obrazovanje Požega. Svoju djelatnost ne mijenja ulaskom u Centar te nastavlja redovne aktivnosti uz priređivanje izložbi, predavanja i susreta, knjigu nastoji približiti korisnicima te i dalje postoji nekoliko pokretnih knjižnica po selima. Kulturna djelatnost knjižnice uspješno se nastavlja te posebno ističe tijekom „Mjeseca knjige“ iako se nije ostvarivao plan nabave knjiga početkom 80-ih godina zbog nedostatka financijskih sredstava. Zbog teže financijske situacije smanjuje se pretplata na tisak te knjižnica nabavlja samo Vjesnik, Večernji list i Našu knjigu. Knjižnica unatoč teškoj financijskoj situaciji svoje aktivnosti povećava te 1987. godine započinje igraonica za djecu u čijem radu stručnu pomoć volonterski pružaju učitelji Osnovne škole u Pleternici.⁷⁹

Slika 7. Igraonica u Narodnoj knjižnici i čitaonici Pleternica 1987. godine

Prostor knjižnice se 1987. godine povećava, rad je organiziran tijekom pet dana u tjednu, a ukupni knjižni fond iznosi 15 000 svezaka. Iste godine obilježava se 80. obljetnica djelovanja te je održan poseban program proslave uz podršku i pomoć radnih organizacija u Pleternici koje su svojim sponzorstvima pomagale knjižnicu, a knjižnica je uzvraćala svojom djelatnošću među radnicima i službenicima organizacija. Dolaskom ponovne krize

⁷⁸ Radonić, T. Arhivskim gradivom ususret 110. obljetnici Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica. Pleternica : Hrvatska knjižnica i čitaonica, 2016. Str. 10

⁷⁹ Prema Analiza postojećeg stanja u ustanovama kulture s područja općine Požega i u Kulturno prosvjetnoj zajednici, spisi iz 1987.

materijalne situacije kulturna djelatnost svedena je na skromne sadržaje i manifestacije, igraonica za djecu odvija se dva puta tjedno, a vode ju nezaposleni učitelji te se povećane aktivnosti i dalje ostvaruju u Mjesecu knjige. Slavica Filipović odlazi u mirovinu 1987. godine te iza sebe ostavlja izrazito velik doprinos u djelovanju knjižnice i okupljanju stanovnika oko knjižnice te njene zamisli nastavlja uspješno ostvarivati Ružica Katušić,⁸⁰ a kao djelatnik s radom započinje Franjo Novak. Zbog nedostatka financijskih sredstava knjižnica je 1989. i 1990. pretplaćena na svega nekoliko časopisa i novina te se čitaonica pretvara u izložbeni prostor, igraonicu i otvara za članove koji koriste stručnu literaturu koja se koristi u knjižnici. Radne organizacije i dalje pomažu knjižnicu opremanjem (centralno grijanje, police i sl.) te se ipak iz godine u godinu stvaraju bolji uvjeti za korištenje knjižnice i uspješniji stručni rad knjižničara. Krajem 80-ih godina dolazi do pada broja članstva u knjižnici što je pojava i u drugim knjižnicama jer se ne pribrajaju više kolektivni upisi u radnim organizacijama, a i broj posjeta knjižnici opada.⁸¹ U prosincu 1990. godine Narodna knjižnica i čitaonica Pleternica izdvaja se iz Centra za kulturu i obrazovanje. Iako ostaje u okviru bibliotečne djelatnosti matične Narodne knjižnice i čitaonice u Požegi kao ogranak, Narodna knjižnica i čitaonica već tada je bila potpuno samostalna i samostalno djeluje u okviru tehničke i stručne djelatnosti, dok u pogledu razvoja knjižnične djelatnosti u cjelini sustavno surađuje s matičnom knjižnicom u Požegi.⁸²

Ovo razdoblje Knjižnice možemo označiti kao ključno razdoblje za daljnji razvoj knjižnice. Zakonski akti koji propisuju stalno financiranje knjižnice omogućuju njen neprekidan rad, ali i zakonski propisi koji se tiču kulturnih i javnih ustanova omogućuju razvoj knjižnice i ispunjavanje njene obrazovne, kulturne i informacijske uloge u lokalnoj zajednici. Širenje knjige prema ruralnim područjima obilježava u velikoj mjeri ovo razdoblje te pleternička knjižnica postaje sredstvo širenja kulture i obrazovanja, ali i informiranja putem tiskovina i u ruralna područja omogućujući svim stanovnicima pristup knjizi i informacijama. Velik napredak u obrazovnom području u ovome razdoblju počinje s igraonicama za djecu, koje se pokreću prije otvaranja dječjeg vrtića, a od strane knjižničara prepoznata je važnost susreta s knjigom u dječjoj dobi. Igraonice u knjižnici imaju vrlo veliku ulogu na formiranje mladog čitatelja, ali i njegov odnos prema knjizi tijekom cijelog života. Zahvaljujući tiskovinama, čiji broj varira tijekom ovog razdoblja ovisno o financijskog situaciji, stanovništvo Pleternice informirano je o događajima u svijetu i zemlji. Knjižnica zauzima

⁸⁰ Potrelica, F. Navedeno djelo, str. 106 – 107.

⁸¹ Potrelica, F. Navedeno djelo, str. 108.

⁸² Isto, str. 109.

središnju ulogu u životu lokalne zajednice te ju Pleterničani doživljavaju kao žarište kulturnog, obrazovnog i informacijskog života u Pleternici otvorenog za sve dobne skupine.

4.4. Rad knjižnice od 1991. do 2014. i ponovna upotreba hrvatskog imena

Knjižni fond pleterničke knjižnice 1991. godine sastoji se od 20361 sveska, a knjižnica prima i desetak naslova novina i časopisa. Nastavlja se rad igraonica s djecom tijekom cijelog ovog razdoblja, suradnja s Oropletom i drugim obrtnicima te se i dalje organiziraju brojne izložbe, predavanja i susreti. Uspješno je u knjižnici vođena katalogizacija i klasifikacija knjiga te postoji uredno vođeni matični i abecedni katalog. Pleterničani se često okupljaju u knjižnici na raznim manifestacijama, a posebno su posjećeni književni susreti s brojnim istaknutim književnicima. Knjižnica u svoj fond uključuje i video kazete.⁸³

U Programu rada Hrvatske knjižnice i čitaonice za 1992. godinu planiraju se investicije poput adaptacije novog prostora, obilježavanje 85. obljetnice rada Knjižnice, ali i potražnja za djelatnicima što se zbog financijske situacije ne može ostvariti. U knjižnici su zaposlena dva stručna djelatnika unatoč stalnom povećavanju poslova i novih zahtjeva korisnika.⁸⁴ Političke promjene donose i drugačiji odnos prema kulturi te lokalna vlast podupire rad knjižnice i financira nabavu opreme. Prostor u kojem knjižnica obavlja svoju djelatnost je neadekvatan te se 1992. godine formira Savjet knjižnice čiji su članovi ugledni građani Pleternice. Knjižnica 1992. godine ulazi u novi prostor, prostor Požeške banke, d.d., poslovnica Pleternica (danas Podravka banka), te se tijekom dva dana odvija preseljenje uz pomoć učenika i učitelja Osnovne škole fra Kaje Adžića, a 27. svibnja 1992. otvara se novi prostor knjižnice uz gostovanje Bernardice Juretić povodom Dana državnosti.⁸⁵ Za unapređenje rada knjižnice i dalje su vrlo zaslužni sponzori koji omogućuju i uređenje novog prostora u zgradi banke, ali i brojne aktivnosti u tom prostoru.

⁸³ Isto.

⁸⁴ Katušić, R. Program rada Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica, 10. 12. 1991.

⁸⁵ Novak, F. Kronika Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 1992. – 2018., 27. 5. 1992.

Slika 8. Čitaonica u prostorubanke

Slika 9. Dječji odjel u prostoru banke

U ovome razdoblju posebno se ističe kulturna aktivnost knjižnice gostovanjima eminentnih stvaralaca i znanstvenika Hrvatske, ali i obrazovna uloga provedbom igraonica te izvrsnom suradnjom s osnovnom školom. U knjižnici se pojačane aktivnosti odvijaju posebno u vrijeme LIDAS-a (Lipanjski dani amaterskog stvaralaštva u Pleternici) te Mjesecu knjige. Na temelju Odluke Gradskog vijeća 4. studenog 1994. pleternička knjižnica postaje samostalna ustanova i izdvaja se iz matične knjižnice u Požegi.⁸⁶ Knjižnica 1991. vraća naziv Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica na inicijativu povjesničara i Pleterničanina Dragutina Pavličevića te 1994. pod tim nazivom prelazi u samostalnu ustanovu. Unatoč Domovinskom ratu Knjižnica radi bez prekida sa svim svojim aktivnostima. Djelatnici knjižnice bili su uključeni u prikupljanje pomoći za branitelje te je knjižnica pružala utočište i svim izbjeglicama bez obzira na nacionalnost i vjeroispovijest.⁸⁷

Napredak knjižnice kao samostalne kulturne ustanove je evidentan, lokalna zajednica ulaže maksimalne napore za razvoj knjižnice, a donošenjem novog Zakona o knjižnicama 1997. godine knjižnica znatno unaprjeđuje svoj rad. Osobiti pomaci se vide u obnovi knjižnog fonda potporom Ministarstva kulture koje sufinancira nabavu s čak 90.000,00 kn. Odlukom gradskog vijeća 2000. godine ravnatelj knjižnice postaje Franjo Novak, diplomirani knjižničar, a u knjižnici su uz ravnatelja zaposlene još dvije djelatnice, Ružica Katušić na mjestu pomoćne knjižničarke te Iva Bošnjaković kao manipulantica i spremačica.⁸⁸ Iz Zapisnika o stručnom nadzoru rada Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica od strane Matične službe vidljivi su još uvijek i problemi s prostorom koji ne udovoljava standardima pogotovo jer je nabava knjiga uvećana, dok obrada i posudba kasne te se odvijaju otežano

⁸⁶ Potrebica, F. Navedeno djelo, str. 109 – 110.

⁸⁷ Pavličević, D. ... [et. al.]. Navedeno djelo, str. 239.

⁸⁸ Novak, F. Navedeno djelo, 21. 4. 2000.

zbog manjka djelatnika. Potrebno je i planirati informatički razvoj ustanove, kao i računalnu obradu građe kako bi se knjižnica približila standardu sličnih knjižnica ovog tipa.⁸⁹ Oprema knjižnice u tom periodu zadovoljava uvjete za rad, postoji klasična knjižnična oprema, ali i digitalna oprema (televizor, DVD, fotoaparati, stolno računalo, razglas). Ministarstvo kulture i dalje podupire rad knjižnice, a knjižnica uz fond od 26 582 sveska prima dnevni tisak, desetak časopisa te nekoliko vjerskih tiskovina. Broj članova se kreće između 500 i tisuću.⁹⁰

Unatoč lošoj financijskoj situaciji u gradskom proračunu koji ne može odgovoriti na zahtjeve ravnatelja za napredovanje knjižnice, knjižnica u ovome periodu i dalje nosi ulogu kulturnog, obrazovnog i informacijskog središta lokalne zajednice. Financija potpora gradske uprave osigurava plaće djelatnika, materijalne troškove te dio troškova organizacije manifestacija, dok knjižnica i dalje širi svoj rad zahvaljujući i pleterničkim obrtnicima te tvrtkama, ali i pojedincima koji svesrdno pomažu i organizaciju manifestacija volonterskim sudjelovanjem te na taj način postaju dio kulturnog i društvenog života u Pleternici. Knjižnica unatoč lošem financijskom razdoblju i dalje uspijeva organizirati velike kulturne manifestacije s gostovanjima poznatih osoba, ali i ostvarivati suradnju s velikim brojem društava i pojedinaca koji se aktivno uključuju u rad knjižnice. Po prvi puta je u ovom razdoblju izvršena i revizija građe od 1961. godine te je otpisan velik broj svezaka, ali i uređen fond jer su se knjige otpisivale prema kriterijima nestalosti i zastarjelosti zaduženja.⁹¹

Tijekom 90-ih godina velik broj djece posjećuje dječju igraonicu te se uz pomoć Općinskog poglavarstva Općine Pleternica, ali i Ministarstva kulture nabavljaju nove igračke. Broj polaznika igraonica, koje se održavaju od Dana grada (6. prosinca) do Uskrsa iznosi čak devedesetero djece koja se pripremaju za polazak u školu, a s kojima neumorno rade djelatnici knjižnice. Za predškolsku djecu se u suradnji s učiteljima i djecom Osnovne škole fra Kaje Adžića priprema program povodom otvorenja igraonice, ali i posjete tijekom godine. Suradnja s učiteljima i učenicima Osnovne škole fra Kaje Adžića je izuzetno uspješna. Učenici područnih škola posjećuju knjižnicu te uz stručno vodstvo i druženje upoznaju se s radom knjižnice, a na poklon dobivaju godišnju članarinu kako bi posuđivali knjige. Osim rada usmjerenog predškolicima i djeci kako bi se razvila ljubav prema slikovnici i knjizi knjižnica ne zanemaruje ostale građane. U knjižnici se posebno ističu manifestacije održavane tijekom Mjeseca hrvatske knjige (listopad/studen) u kojima gostuju brojna imena hrvatske kulture, ali

⁸⁹ Zapisnik o stručnom nadzoru rada Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica, Matična služba Požeško-slavonske županije, 2002. (1. 3. 2002.)

⁹⁰ Dragutin Pavličević... [et al.]. Navedeno djelo, str. 239

⁹¹ Zapisnik o reviziji. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica, 31. prosinca 2004. godine.

i LIDAS-a koje su rezervirane za lokalne amaterske umjetnike. Ističu se i manifestacije organizirane povodom Dana Grada te Devetnice Gospi od Suza. Osim kulturnih manifestacija, promocija knjiga, zbirki pjesama i održavanja raznih izložbi, knjižnica organizira i brojna predavanja široke tematike od planinarstva, zdravstvene skrbi, psihologije, jezika i povijesti. Knjižnica nastavlja gostovanja s eminentnim imenima kao što su Bernardica Juretić, Branko Sbutega, Mladen Kušec, Ivan Aralica, Vinko Nikolić, Julijana Matanović, Arijana Čulina, ali i glazbenicima poput Tereze Kesovije, Gabi Novak i Arsena Dedića, glumcima Marije Sekelez, Marije Kohn, Ive Grgurevića, Vedrana Mlikote te akademskim slikarom Ivanom Andrijanićem.⁹² U ratnom i poslijeratnom vremenu poseban se naglasak u organizaciji manifestacija stavlja na bogatstvo hrvatske pisane riječi te važnost hrvatskog identiteta. Brojni važni gosti Knjižnice iz toga vremena promoviraju knjige, zbirke pjesama, ali i održavaju predavanja s naglaskom na hrvatsku tradiciju i identitet. Knjižnica u ovome vremenu vraća i svoju prvobitnu ulogu kod nastanka 1907. godine kada je cilj bio širenje hrvatske riječi.

Ovo razdoblje ističe se i po rješavanju problema prostora u kojem se nalazi knjižnica. Po prvi puta dolazi do ideje o gradnji vlastitog prostora koji bi odgovarao standardima knjižničarstva, ali i brojnim potrebama širenju kulture na koja knjižnica odgovara kao kultura ustanova, s obzirom da u Pleternici ne postoji muzej, galerija ili kino. Ključni problem neadekvatnog prostora počinje se rješavati kada 2004. godine kada se kreće s razmišljanjem o gradnji novog prostora. Povodom obilježavanja 100. obljetnice Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica 2007. godine održana je velika svečana proslava te je naglašeno kako u pleterničkoj knjižnici fond broji preko 25000 svezaka koji su smješteni u unajmljenom i premalom prostoru od samo 152 četvorna metra, a i manjak djelatnika prema standardima za narodne knjižnice. Ipak, obljetnica je obilježena i pripremana za gradnju novog objekta, s predviđenim prostorima za nekoliko odjela. Priprema se dokumentacija za financijske podrške Ministarstva kulture i predpristupne fondove za gradnju knjižnice vrijedne više od pola milijuna eura, za suvremen objekt čime bi se nova knjižnica svrstala među najsuvremenije knjižnice u Slavoniji. Fond pleterničke knjižnice se povećava te uz financijsku potporu Grada Pleternice i Ministarstva kulture te 2008. godine iznosi više od 27 000 svezaka. Grad Pleternica 2008. godine donira knjižnici i 1000 svezaka duhovne, svjetovne i teološke literature čime se obogatilo područje literature koje je do sada bilo zakinuto.⁹³ Na konferenciji

⁹² Novak, F. Navedeno djelo, 1992. – 2014.

⁹³ Isto, 28. 11. 2008.

za novinare 2011. predstavljen je projekt gradnje nove zgrade koji je započeo 2010., a u kojoj će se smjestiti Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica.⁹⁴

Odlaskom knjižničarke i dugogodišnje ravnateljice Ružice Katušić, na radno mjesto pomoćnog knjižničara dolazi Robert Rendulić, dugogodišnji volonter knjižnice, koji uspješno uspostavlja web stranicu knjižnice, ali i pokreće knjižnicu u informatičkom pogledu.⁹⁵ U svojoj djelatnosti pleternička knjižnica od svojih početaka surađuje s raznim društvima, udrugama i obrtnicima te tako i u ovom razdoblju posebno se ističe suradnja s Hrvatskim ženskim društvom Pleternica, nevladinom udrugom, koja svoje sastanke i skupštine održava u prostorijama knjižnice, ali i sudjeluje u osmišljavanju programa i predavanja naglašavajući ulogu žene u društvu. U informacijskom pogledu knjižnica posebnu podršku daje mjesečniku „Glas Pleternice“ koji uređuju i izdaju umirovljenici Pleternice. U brojnim manifestacijama u organizaciji knjižnice očituje se i suradnja i podrška KUD-a Orljava koji svojim nastupima obogaćuju pojedina događanja.⁹⁶

Slika 10. Izložba polaznica Škole veza Hrvatskog ženskog društva Pleternica

Slika 11. Nastup KUD-a „Orljava“

Knjižnica i u ovome razdoblju obavlja ulogu središta lokalne zajednice, otvarajući svoj prostor za promicanje knjige, ali i drugih kulturnih djelatnosti te obrazovanja, kako za djecu tako i za poticanje individualnog usavršavanja odraslih organizacijom brojnih predavanja. Iako je ovaj period rada knjižnice obilježen problemima koji onemogućavaju napredovanje i razvitak knjižnice, kao što su neadekvatan prostor i nedovoljan broj djelatnika, što rezultira stagniranjem i kašnjenjem za ostalim knjižnicama istog tipa u Hrvatskoj u području računalne obrade knjižne građe te stvaranjem e-kataloga pa i nedovoljnom komunikacijom putem

⁹⁴ Hermoteka : natpisi o knjižnici, 2001. – 2019., 15.4.2011.

⁹⁵ Novak, F. Navedeno djelo, 3.2.2014.

⁹⁶ Isto, 1992. – 2014.

interneta, upornim zalaganjem djelatnika te zagovaranjem lokalne vlasti i njihovom potporom nastupa novi period za Knjižnicu koji pruža velike mogućnosti za napredovanjem i dostizanjem propisanih standarda. Knjižnica krajem 2014. godine dobiva vlastiti prostor i otvara vrata nove zgrade sa suvremenom opremom koja je izgrađena i opremljena zauzimanjem i zalaganjem osnivača, odnosno Grada Pleternice i gradskih tvrtki. S novim prostorom za knjižnicu nastupa vrijeme u kojem dobiva sve preduvjete za razvoj.

5. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica u vlastitom prostoru od 2014. do danas

Tijekom 2014. godine knjižnica još uvijek djeluje u starom prostoru te se priprema i s nestrpljenjem očekuje preseljenje. Početkom prosinca 2014. godine stara knjižnica se zatvara za korisnike tijekom tri dana te uz pomoć učenika Osnovne škole fra Kaje Adžića seli u novu zgradu. Učenici i učitelji stvorili su živi lanac dužine 150 metara od postojeće knjižnice do novog prostora. Ukupan fond knjižnice prenesen je zahvaljujući angažiranosti učenika, učitelja i djelatnika knjižnice.⁹⁷ Nova suvremena zgrada knjižnice sagrađena je tijekom 4 godine u užem centru grada uz pomoć bespovratnih sredstava u iznosu od 12 milijuna kuna dobivenih putem natječaja i bespovratnih sredstava Ministarstva kulture, Ministarstva regionalnog razvoja i Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost uz zalaganje Grada Pleternice.⁹⁸ Hrvatska knjižnica i čitaonica danas ispunjava sve prostorne uvjete za obavljanje svojih djelatnosti. Zgrada knjižnice ističe se svojom vanjskom vizurom u samom središtu grada te i dalje knjižnica nastavlja s različitim aktivnostima.

Slika 12. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica (6. svibnja 2019.)

⁹⁷ Isto. 1.,2. i 3. 12. 2014.

⁹⁸ Povodom Dana grada u Pleternici otvorena nova knjižnica, 6. 12. 2014. URL: <https://www.pszupanija.hr/novosti/ured-zupana/item/1527-povodom-dana-grada-u-pleternici-otvorena-nova-knjižnica.html> (29. 4. 2019.)

Zgrada knjižnice odlikuje se ukupnim iskoristivim prostorom od 850 četvornih metara, solarnim panelima na krovu zgrade kojom ispunjava potrebe za električnom energijom te opremljenosti modernom tehnologijom. Knjižnična građa smještena je na dvije razine. U prizemlju se nalazi čitaonica na samom ulazu u knjižnicu, dječji odjel s zasebnom prostorijom igraonice opremljenom dječjim motivima, ali i tehnologijom poput razglasa, projektor i računala, odjel za mlade s tablet računalima, kao i glazbeni odjel, koji se s vremenom prilagođava i izložbenom dijelu, kongresna dvorana s pripadajućom tehnikom (razglas, projektor, računalo) te garderoba i sanitarni čvor. Donja i gornja etaža povezane su stepeništem te se na gornjoj etaži smješta odjel s knjižnom građom za odrasle te studijski odjel. Također, predviđen je i prostor za zavičajnu zbirku koja je odvojena, ali još uvijek nije uređena prema pravilima struke. Gornja etaža knjižnice obuhvaća i uredske prostorije te kuhinju i sanitarni čvor. Zgrada ima ugrađeno i dizalo te je cijeli prostor knjižnice pristupačan i osobama s invaliditetom.

Povodom Dana grada Pleternice 6. prosinca 2014. svečano se otvara nova zgrada knjižnice uz prisustvo pomoćnice Ministarstva kulture Vesne Jurić Batulović, saborskog zastupnika i gradonačelnika Pleternice u vrijeme početka izgradnje nove zgrade Franje Lucića te gradonačelnice Antonije Jozić koja se prilikom otvorenja u svome govoru osvrće na važnost pleterničke knjižnice u lokalnoj zajednici, ali i bogatu povijest: „Moderna i prostorna s prepoznatljivom pripadnošću kulturnoj i povijesnoj baštini, smještena u centru Pleternice nova knjižnica postaje središte grada, mjesto znanja i javnog okupljanja. Postaje mjesto učenja, čitanja, razvoja stvaralaštva, kulture i u konačnici zamašnjak razvoja našeg grada. Knjižnicu predajemo onima zbog kojih je i nastala. Predajemo ju našim precima koji su je i osnovali, svim onim znanim i neznanim ljudima koji su čuvali hrvatski izričaj kroz našu povijest.“⁹⁹

Knjižnica danas surađuje s brojnim organizacijama civilnog društva koje u novom prostoru pronalaze mjesto za svoje aktivnosti te dobivaju podršku djelatnika knjižnice u organizaciji događanja. Kako i dalje broj djelatnika nije u skladu sa standardima za narodne knjižnice, i knjižničari u organizaciji svojih aktivnosti traže podršku među udrugama i društvima. Zajedničkim djelovanjem knjižnice i udruga te uz podršku gradske vlasti i Turističke zajednice u novom prostoru organiziraju se brojne aktivnosti.

⁹⁹ Sveti Nikola poklonio građanima Pleternice novu gradsku knjižnicu i čitaonicu, 7. 12. 2014. <https://pozega.eu/sveti-nikola-poklonio-gradanima-pleternice-gradsku-knjiznicu-citaonicu-foto-galerija/> (29.4.2019)

Novi prostor zahtijeva i povećanje broja djelatnika te djelatnik knjižnice 2016. postaje i Renata Matičević, no u međuvremenu odlazi pomoćni knjižničar Robert Rendulić.¹⁰⁰ Nakon početne prilagodbe novom prostoru, knjižnica razvija i uvodi nove programe i aktivnosti, ali se i dalje osjeti nedovoljan broj djelatnika koji onemogućava stručnu obradu, inventarizaciju i katalogizaciju cijelog fonda u računalnom programu, a time i računalnu posudbu te otvorenost za javnost prema Standardima za narodne knjižnice.¹⁰¹ U području djelatnika knjižnica s krajem 2018. godine, odlaskom Ive Bošnjaković, spremačice i manipulantice, ostaje na dva stručna djelatnika dok poslove čišćenja provodi vanjska osoba. Povećanjem financijske potpore radu knjižnice od strane osnivača, odnosno Grada Pleternice, 2019. raspisuje se natječaj za još dva djelatnika što će omogućiti napredak kako u stručnom dijelu obrade građe i stvaranju e-kataloga te ujedno i računalnu posudbu, tako i u osmišljavanju novih programa kojima je cilj promicati čitanje i knjižnicu istaknuti kao kulturno, obrazovno i informacijsko središte lokalne zajednice.

5.1. Kulturna uloga knjižnice u lokalnoj zajednici

Knjižnica organizira brojna kulturna događanja te gostovanja. Iako se ističu predstavljanja pisane riječi, knjižnica u novome prostoru organizira i brojne izložbe slikara, kipara, pa čak i arhivske građe. Uz potpore i donacije tvrtki novi prostor opremljen je izložbenim vitrinama te dio prostora pretvara se u galerijski dio. Novi prostor opremljen suvremenom tehnologijom pruža mogućnosti i za projekcije video materijala, odnosno filmske projekcije. U novom prostoru ističe se i proslava 110. obljetnice Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica na kojoj, kao gošća, Jelena Glavić Perčin, Voditeljica službe za knjižničnu djelatnost i promidžbu knjige ističe pleterničku knjižnicu i dalje kao „motor kulturnog života grada, mjesto koje Pleterničani rado posjećuju.“¹⁰² Obilježavanju obljetnice prethodila je i vrijedna izložba arhivskog gradiva od početka knjižnice koja je obuhvatila dokumente, fotografije, plakate, pozive na čitanje te novinske članke autora Tomislava Radonića, voditelja požeškog Arhiva.¹⁰³ Knjižnica i dalje svake godine posebnu pažnju kulturnim programima daje povodom organizacije Noći knjige, u kojoj nastoji tijekom

¹⁰⁰ Novak, F. Navedeno djelo, 1.–7. 10. 2016.

¹⁰¹ Izvješće o izvršenom stručnom nadzoru u Hrvatskoj knjižnici i čitaonici Pleternica, Ur.broj: 9-2019-M, str.3

¹⁰² Tarbuk, S. HKČ Pleternica proslavila 110. rođendan – Čuvarica nacionalne kulture i duha narodnog, 17.5.2017. URL: <https://slavonski.hr/hkc-pleternica-proslavila-110-rodendan-cuvarica-nacionalne-kulture-i-duha-narodnog/> (29.4.2019.)

¹⁰³ Protić, V. 110. obljetnica Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica, 10. 6. 2016. URL: <https://www.pozeska-kronika.hr/kultura/item/7371-110-obljetnica-hrvatske-knjiznice-i-citaonice-pleternica.html> (1.5.2019.)

poslijepodnevnog i večernjeg programa ponuditi zabavne aktivnosti za sve generacije, te organizira projekcije filmove, likovne radionice i kvizove za djecu, promocije, predstave te kvizove za odrasle, uz nezaobilazno druženje. Kulturne manifestacije posebno se ističu tijekom Mjeseca hrvatske knjige kada se pripremaju programi predstavljanja novih književnih djela te se program prijavljuje i na nacionalnoj razini. Tijekom ljetnih mjeseci, unatoč godišnjim odmorima, knjižnica u suradnji s udrugama povećava svoje aktivnosti provodeći od 2017. godine program Ljeta u knjižnici gdje nudi aktivnosti za djecu i odrasle. Djeca se putem organiziranih aktivnosti druže uz društvene igre, projekcije animiranih filmova te se susreću sa čitanjem slikovnica osim u prostoru knjižnice i na dječjem igralištu u obližnjem parku. Za odrasle program se sastoji od druženja uz kavu, razgovora o pročitanim knjigama, zabavnih kvizova znanja, kreativnih radionica, ali i projekcija igranih filmova iz knjižničnog fonda.¹⁰⁴ Knjižnica poseban naglasak stavlja i na zavičajnu kulturu te prelaskom u novi prostor okreće se bećarcu kao zaštitnom znak Pleternice, ali i cijele Slavonije, podupirući nastajanje Muzeja bećarca u Pleternici svojim aktivnostima i provedbom projekata kulturne baštine. Uz podršku Ministarstva kulture knjižnica provodi i projekte vezane uz bećarac kao dio zavičajne baštine te je do sada na web stranicu postavila i bazu bećarca, snimila kratak film o bećarcu,¹⁰⁵ provode se i edukacije s djecom na temu bećarca, a u pripremi je i mobilna aplikacija vezana uz bećarac. Zajedno s Muzejom bećarca koji je u fazi izgradnje, knjižnica čini temelj kulturne baštine svoga zavičaja. Zavičajnu baštinu promiče posebno i u obilježavanju LIDAS-a kada svojim programima promiče zavičajne i amaterske umjetnike, slikare, pisce i pjesnike, ali i tradicijsku i etnografsku građu putem izložbi.

Slika 13. Bećarac u Pleternici, nastup KUD-a Svilenka

Slika 14. Škola bećarca za djecu

¹⁰⁴ Matičević, R. Ljeto u knjižnici – od društvenih igara za djecu do druženja uz kavu za odrasle. URL: <http://hkcp.hr/novosti/ljeto-u-knjiznici-od-drustvenih-igara-za-djecu-do-druzenja-uz-kavu-za-odrasle> (1.5.2019.)

¹⁰⁵ Dva nova „bećarska“ projekta. URL: <http://hkcp.hr/novosti/dva-nova-becarska-projekta> (1.5.2019.)

Osim predstavljanja pisane riječi, knjižnica kao jedina ustanova u kulturi u Pleternici u svom prostoru priređuje i izložbe u svom prostoru od kojih možemo izdvojiti izložbu kiparskih djela „Slavoniji u susret“ fra Joakima Gregova povodom Devetnice Gospi od Suza 2018. godine.¹⁰⁶ Knjižnica organizacijom kulturnih događanja često pruža korisnicima i susrete s glumcima te odličnu suradnju ostvaruje s Amaterskim kazalištem Belišće, ali osmišljava i vlastite predstave za djecu u suradnji s volonterima u sklopu Adventa u Pleternici.

Slika 15. Otvorenje izložbe „Slavoniji u susret“ fra Joakima Gregova Jakija

Nova zgrada knjižnice zavidnog vanjskog i unutarnjeg uređenja, ali ujedno i njena bogata povijest knjižnicu u Pleternici smješta i u turističku ponudu te knjižnica tijekom godine u svome prostoru prima brojne učenike sa šireg područja Slavonije kojima nudi edukativni obilazak knjižnice u sklopu terenske nastave, ali i skupine odraslih na turističkim putovanjima. Kao kulturno središte pleternička knjižnica nastoji svojoj zajednici ponuditi različite aspekte kulture te broj posjetitelja na manifestacijama dokazuje da u svome naumu uspjeva.

5.2. Obrazovna uloga knjižnice u lokalnoj zajednici

Knjižnica je nezaobilazan prostor i u obrazovanju, kako djece tako i odraslih. Ostvaruje izvanrednu suradnju s Dječjim vrtićem „Tratinčica“ Pleternica i Osnovnom školom fra Kaje Adžića Pleternica, koja se posebno očituje u Mjesecu hrvatske knjige. Polaznici

¹⁰⁶ Susret kipara fra Joakima i Slavonije. URL: <https://hkcp.hr/novosti/susret-kipara-fra-joakima-gregova-i-slavonije> (1.5.2019.)

vrćica i prvih razreda u Mjesecu knjige posjećuju knjižnicu te sudjeluju u radionicama, edukativnim obilascima i postaju članovi knjižnice. Suvremena tehnologija na raspolaganju je djeci, ali i odraslim te se u prostoru knjižnice mogu služiti stolnim, ali i tablet računalima. Prostor knjižnice nudi i mogućnost cjeloživotnog obrazovanja te se u prostoru knjižnice provode i edukacije koje organiziraju udruge putem europskih i nacionalnih potpora, ali i u organizaciji knjižničara. Knjižnica u suradnji s udrugama Hrvatsko žensko društvo, Društvo naša djeca Pleternica, Udruga za pomoć djeci s poteškoćama u razvoju „Osmjeh“ te Udruga Radost, ali i ustanovama svoj prostor pretvara za učenje i individualno usavršavanje iz područja povijesti, psihologije, pedagogije i dječjih prava.

Slika 16. Promocija projekta Svijet kroz dječje oči Društva naša djeca Pleternica

Slika 17. Posjet DV Tratinčica u Mjesecu hrvatske knjige

Knjižnica osim vlastitih aktivnosti sada pruža prostor i za održavanje raznih poslovnih seminara u organizaciji Grada Pleternice i Poduzetničkog centra Pleternica¹⁰⁷ te međunarodnih stručno edukacijskih simpozija poput Štamparovih dana u organizaciji Udruge narodnog zdravlja Andrija Štampar o zdravim stilovima života¹⁰⁸, a posebno se ističe i

¹⁰⁷ Poslovni uzlet Grada Pleternice. URL: <http://www.poslovni.hr/events/poslovni-uzlet-grada-pleternice> (1.5.2019.)

¹⁰⁸ Nedela, A. Jubilarni 10. Štamparovi dani u Pleternici : stručno edukacijski simpozij u znaku zdravih stilova života, 8. 12. 2018. URL: <https://slavonski.hr/jubilarni-10-stamparovi-dani-u-pleternici-strucno-edukacijski-simpozij-u-znaku-zdravih-stilova-zivota/> (1. 5. 2019.)

međunarodni simpozij i izložba u organizaciji Grada Pleternice i Veleposlanstva Republike Francuske o hrvatsko-francuskom generalu Marku Slivariću pl. Heldenburškom.¹⁰⁹

U dogovoru s učiteljima, ne samo pleterničke škole, nego i drugih škola iz okolice, u knjižnici se održavaju edukativni obilasci za djecu koji uključuju upoznavanje s prostorom i povijesti pleterničke knjižnice, ali i općenito važnosti knjižnice u razvoju osobnosti. Prilikom posjeta djeci se nude radionice prema tematici koja se obrađuje, poput korištenja referentne građe, provodi se terenska nastava, ali i satovi lektire te medijskog odgoja. Od ove godine knjižnica u suradnji s udrugom Društva naša djeca organizira aktivnosti za predškolsku djecu te se nakon kratkog prekida nastavlja se i rad igraonica, iako potreba više nije tolika s obzirom na to da je dječji vrtić proširen te se obavezan program predškole odvija u vrtiću. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica na taj način kao obrazovna ustanova pruža svojim korisnicima, osim građe kojom podupire formalno obrazovanje, i programe kojima se aktivno uključuje u obrazovne procese te programe poticanja čitanja kojima djeca dobivaju temelje za svoj vlastiti razvoj temeljen na učenju i istraživanju.

5.3. Informacijska uloga knjižnice u lokalnoj zajednici

Knjižnica obavlja i svoju osnovnu djelatnost te se polako prilagođava, osim novom prostoru, i novom sustavu obrade knjižne građe. Zbog malog broja djelatnika, ali i drugih razloga poput neadekvatnog prostora, ukupna knjižnična građa nije elektronički obrađena. Prelaskom u novi prostor nabavljen je i knjižnični program Metel Win te se tijekom posljednjih godinu dana građa računalno obrađuje i popunjava e-katalog. Kako bi građa bila potpuno pretraživa on-line te na taj način olakšala i korisnicima i djelatnicima odgovore na informacijske upite potrebno je računalno obraditi ukupan fond knjižnice što će povećanjem djelatnika biti moguće u skorije vrijeme. Unatoč navedenim poteškoćama, knjižnica je i dalje izrazito posjećena te knjižnični djelatnici pružaju pomoć pri informacijskim upitima, osobito prilikom traženja literature za stručne radove (referate, seminarske i diplomske radove) te preporukama literature vezane uz interese korisnika. Prema statističkim podacima knjižnice najčitanija je beletristika, knjige za djecu (lektirna i zabavna literatura) te publicistika. Knjižnica provodi reviziju knjižnog fonda 2018. godine te postupno rješava problem smještaja brojne građe, ali i manjak polica u novom prostoru ovogodišnjim proračunskim

¹⁰⁹ Protić, V. Marku Slivariću pl. Heldenburškom posvećen dan i postavljena dvojezična info ploča, 12.10.2016. URL: <http://pozeska-kronika.hr/kultura/item/7952-marku-slivaric-pl-heldenburskom-posvecen-dan-i-postavljena-dvojezicna-info-ploca.html> (1.5.2019.)

sredstvima. Trenutno stanje fonda iznosi 29 188 primjeraka građe.¹¹⁰ Knjižnica novu građu nabavlja financijskim potporama Grada Pleternice, Ministarstva kulture te otkupom Ministarstva kulture, ali i donacijama pojedinaca. U knjižnici postoji i prostor čitaonice te knjižnica prima dnevni tisak (Večernji list), nekoliko časopisa i vjerskih tiskovina. Knjižnica u planu ima povećati i nabavu tiskovina te proširiti svoju ponudu tijekom ove godine. Osim tiskovina, prostor knjižnice pruža korištenje računala u osobne svrhe, za čitanje novosti, istraživanje ili rad kao i otvoren pristup internetu. Knjižnica raspolaže i info-panoima putem kojih obavještava korisnike o nadolazećim događanjima u lokalnoj zajednici te prostorom za letke i promotivne materijale brojnih udruga o provedbama projekata i njihovih aktivnosti te turističke materijale o Pleternici.

Knjižnica svojim fondom uspijeva odgovoriti na većinu informacijskih upita, a isto tako novi prostor knjižnice omogućuje da upravo knjižnica bude izvor novih informacija vezanih uz lokalnu zajednicu te se često održavaju i tiskovne konferencije o pitanjima važnim u zajednici, ali i Svečane sjednice Gradskog vijeća prilikom proslave Dana Grada. Korisnici pleterničku knjižnicu prepoznaju kao informacijsko središte te u slobodnoj komunikaciji s knjižničarima uspijevaju dobiti odgovore na svoje informacijske upite. Korisnici svakodnevno borave na računalima u svrhu osobnog informiranja ili obrazovanja, ali i koriste prostor čitaonice, kako za informiranje putem tiskovina tako i za međusobne susrete te zajedničko planiranje aktivnosti u lokalnoj zajednici.

¹¹⁰ Izvješće o izvršenom stručnom nadzoru u Hrvatskoj knjižnici i čitaonici Pleternica, Ur.broj: 9-2019-M, str.3

6. Zaključak

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica svojim djelovanjem preko stotinu godina čini kulturnu i društvenu okosnicu grada Pleternica. Od svojih početaka okuplja pojedince koji aktivno sudjeluju i razvijaju pučku kulturu lokalne zajednice, ali i organizacijom društvenih događanja pruža stanovnicima priliku za susret sa svim kulturnim oblicima. Knjižnica svojim djelatnostima pruža i podršku obrazovanju svojim korisnicima od samih početaka posuđujući knjige i šireći pisanu riječ, no i svojim aktivnostima podupire osobni razvoj pojedinca pružajući razne edukacije i radionice te se posebno ističe rad knjižnice od 1987. godine kada se usmjerava na poticanje čitanja od najranije dobi organiziranjem igraonica za djecu. Pleternička knjižnica kao informacijsko središte svojim sugrađanima pruža tiskovine i slobodan pristup internetu kao i najnovije informacije o događanjima u lokalnoj zajednici, ali i potporu djelatnika pri odabiru građe, kako za procese obrazovanja, tako i za raznodu.

Razvoj knjižnice kroz povijest pratile su i društvene te političke okolnosti. Sam nastanak knjižnice veže se uz očuvanje hrvatskog duha i borbu za vlastiti identitet. Ratna razdoblja usporavaju razvoj knjižnice, no prilike u kojima se razvija i sama Pleternica djeluju povoljno na razvoj knjižnice koju u njenim počecima podupiru brojni obrtnici. Potpora obrtnika nastavlja se tijekom cijelog razdoblja te i danas obrtnici Pleternice podržavaju rad i razvoj knjižnice sudjelujući u brojnim manifestacijama, pružajući financijsku potporu i uključujući se aktivno u promicanje aktivnosti knjižnice. Knjižnica se 60-ih godina 20. stoljeća posebno se ističe u svojem radu šireći knjigu u područna mjesta te pokretanjem pokretnih knjižnica i otvaranjem čitaonica u selima, kao i suradnjom s tadašnjim poduzećima i širenjem knjige među radnicima. Pleternička knjižnica posebnu pažnju pridodaje i očuvanju zavičajne baštine te podupirući LIDAS, bećarac, ali i brojne lokalne stvaraoce i umjetnike podržava i dalje razvoj kulture vlastite lokalne zajednice. Knjižnica je tijekom svog postojanja nekoliko puta premještala svoj prostor, od privatnih kuća, do prostora u osnovnoj školi, gradskoj upravi pa i iznajmljenog prostora. Brojna građa te razne aktivnosti, ali i broj posjetitelja tijekom organiziranih događanja zahtijevali su adekvatan i dovoljno velik prostor kako bi se knjižnica mogla razvijati. Knjižnica zalaganjem gradskih vlasti i tvrtki putem bespovratnih sredstava iz predpristupnih fondova EU putem natječaja na nacionalnoj razini uspijeva dobiti suvremen i tehnološki opremljen prostor na čak 850 četvornih metara. Ključan događaj za daljnji razvoj knjižnice je preseljenje u vlastiti, novoizgrađen, arhitektonski i

vizualno istaknut prostor u užem središtu Pleternice 2014. godine. Osim neadekvatnog prostora, knjižnica se tijekom svog djelovanja susreće i s problemom nedovoljnog broja djelatnika što onemogućuje razvoj struke, odnosno knjižnica kaska za drugim knjižnicama u Hrvatskoj u području računalne obrade knjižne građe, stvaranju e-kataloga i informatičkom uređenju knjižnice. Tijekom pisanja ovog rada dolazi i do rješavanja tog problema povećanom proračunskom potporom Grada Pleternice u 2019. godini te se očekuje zapošljavanje još dva djelatnika, što će sigurno pozitivno utjecati na razvoj stručnog djelovanja knjižnice, ali i društvenog.

Često u novinskim natpisima možemo pronaći kako je pleternička knjižnica miljenica svojih sugrađana što se može zaključiti i velikim brojem posjetitelja na raznim manifestacijama, ali i volonterskoj podršci pojedinaca koji sudjeluju u osmišljenim programima svojim nastupima, recitalima i glazbenim izričajem. Knjižnica oduvijek u svojoj zajednici sudjeluje s raznim društvima te promiče rad organizacija civilnog društva. Kulturno umjetnička društva vjerno prate događanja u knjižnici, dok udruge usmjerene na rad s djecom i mladima sudjeluju u organizaciji aktivnosti te u knjižnici često traže prostor i potporu djelatnika za razvijanje svojih programa. Knjižnica kao jedina kulturna ustanova u lokalnoj zajednici okuplja brojne građane putem svojih programa te nudi potporu u razvoju pojedinca, a time i cjelokupnom razvoju zajednice. Možemo reći da za Hrvatsku knjižnicu i čitaonicu Pleternica, zahvaljujući potpori osnivača, samom razvoju Grada Pleternice, potpori pleterničkih obrtnika i poduzetnika, suradnji s civilnim društvom i pojedincima koji se aktivno uključuju za knjižnicu, nastupa jedno novo razdoblje sa svim preduvjetima za njen rast i razvoj. Rješavanjem problema vezanih uz prostor i broj djelatnika knjižnica dobiva priliku djelovati prema propisanim Standardima za narodne knjižnice te svojim potencijalnim i stvarnim korisnicima biti na raspolaganju s bogatijom ponudom u kulturnom, informacijskom i obrazovnom pogledu te i dalje ispunjavati svoju ulogu u središtu lokalne zajednice.

7. Literatura

1. Bastić, D. Narodne knjižnice : pravni i financijski okvir rada. // Hrvatske narodne knjižnice u svijetu IFLA-inih smjernica : zbornik radova. / Prvo savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Split, 2.-3. lipnja 2003. / urednice Tihana Pavičić, Jadranka Slobodanac. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2004. Str. 40-45.
2. Bawden, D. Otvoreno društvo i knjižnice. // Slobodan pristup informacijama u službi kulturnog razvitka : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić; Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 15-17.
3. Bussmann, I. Narodna knjižnica budućnosti : mjesno središte obrazovanja, učenja i socijalne inkluzije. // Slobodna pristup informacijama : 9. okrugli stol : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 17 - 25.
4. Ciceran, I. Gradska knjižnica – dnevni boravak grada. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53, ¾ (2010) / str. 172 -176. URL: <https://hrcak.srce.hr/80588> (21.2.2019.)
5. Dragija Ivanović, M. Vrednovanje utjecaja narodnih knjižnica na lokalnu zajednicu // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 1(2012). Str. 83-100. URL: <https://hrcak.srce.hr/93687> (20. 1. 2019.)
6. Dva nova „becarska“ projekta. // Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica. (2018.) URL: <http://hkcp.hr/novosti/dva-nova-becarska-projekta> (1.5.2019.)
7. Gill, P. Putovi u budućnost : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za narodne knjižnice. // Hrvatske narodne knjižnice u svjetlu IFLA-inih smjernica : zbornik radova / Prvo savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Split, 2.-3. lipnja 2003. / urednice Tihana Pavičić, Jadranka Slobodanac. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2004. Str. 13 – 24.
8. Grad Pleternica : povijest. URL : <http://arhiva.pleternica.hr/povijest> (2. 5. 2019.)
9. Hermoteka : natpisi o knjižnici, 2001. – 2019.
10. IFLA-in i UNESCOV Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko društvo književnika, 2011. Str. 105-107.
11. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko društvo književnika, 2011.
12. Izvješće o izvršenom stručnom nadzoru u Hrvatskoj knjižnici i čitaonici Pleternica, Ur.broj: 9-2019-M, str.3

13. Izvještaj Narodne knjižnice i čitaonice u Pleternici iz 1964. godine.
14. Katušić, R. Program rada Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica, 10. 12. 1991.
15. Knjižnice i društvo. // Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare / Katica Tadić. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (21. 2. 2019.)
16. Kovačević, J. Narodna knjižnica : središte kulturnog i društvenog života, Zagreb : Naklada Ljevak, 2017.
17. Ljubljanović, S. Spomenica i 60-godišnjici postojanja Narodne knjižnice i čitaonice u Pleternici (1907-1967.), Požega : Odbor za proslavu 60-godišnjice rada knjižnice i čitaonice, 1967.
18. Malnar, A. Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice Grada Zagreba, 1996.
19. Marinić, M. Knjižnicu živim tkivom čine građani koji koriste njene usluge : susret s Franjom Novakom, ravnateljem Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternice. // Hrvatsko slovo 1204/XXIV. (petak, 18.5.2018.), str. 7
20. Matičević, R. Ljeto u knjižnici – od društvenih igara za djecu do druženja uz kavu za odrasle. // Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica. (2017.) URL: <http://hkcp.hr/novosti/ljeto-u-knjiznici-od-drustvenih-igara-za-djecu-do-druzenja-uz-kavu-za-odrasle> (1.5.2019.)
21. Nedela, A. Jubilarni 10. Štamparovi dani u Pleternici : stručno edukacijski simpozij u znaku zdravih stilova života. // Slavonski.hr : informativni portal. (8. 12. 2018.) URL: <https://slavonski.hr/jubilarni-10-stamparovi-dani-u-pleternici-strucno-edukacijski-simpozij-u-znaku-zdravih-stilova-zivota/> (1. 5. 2019.)
22. Nikolić, I. Suradnja između knjižnica i civilnog društva te njezina uloga u medijima // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4 (2017), str. 181 – 196. URL: <https://hrcak.srce.hr/195926> (21.1.2019.)
23. Novak, F. Kronika Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 1992. – 2018.
24. Pavličević, D. ... [et al.]. Grad Pleternica 1270 – 2010. / Pleternica : Grad Pleternica, 2009.
25. Pejić, I. Narodne knjižnice : potpora formalnom i neformalnom obrazovanju – visoko obrazovanje. // Radovi Zavoda za znanstvenoistaživački i umjetnički rad u Bjelovaru, br. 3(2009), str. 97-112. URL: <https://hrcak.srce.hr/63219> (10.2.2019.)
26. Petrak, Lj. Pleternica vjekovima. Zagreb : Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1979.
27. Pleternica. // Hrvatska enciklopedija : mrežno izdanje. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48716> (2. 5. 2019.)

28. Pleternica. // Wikipedia : slobodna enciklopedija. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pleternica> (2. 5. 2019.)
29. Pleternica u TOP 10% hrvatskih gradova po korištenju EU fondova. // Radio Vallis Aurea, 3. 12. 2018. URL: <http://www.rva.hr/vijest/2018/6617-pleternica-u-top-10-hrvatskih-gradova-po-koristenju-eu-fondova> (2. 5. 2019.)
30. Poslovni uzlet Grada Pleternice. // Poslovni dnevnik. URL: <http://www.poslovni.hr/events/poslovni-uzlet-grada-pleternice> (1.5.2019.)
31. Potrebica, F. Povijest knjižnica Požeške kotline. 2. izd. Jastrebarsko : Naklada Slap, 1995.
32. Povodom Dana grada u Pleternici otvorena nova knjižnica. // Požeško slavonska županija : službene web stranice Požeško-slavonske županije, 6. 12. 2014. URL: <https://www.pszupanija.hr/novosti/ured-zupana/item/1527-povodom-dana-grada-u-pleternici-otvorena-nova-knjiznica.html> (1.5.2019.)
33. Protić, V. 110. obljetnica Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica. // Kronika požeško-slavonska : neovisni tjednik Požeško-slavonske županije : Internet izdanje, 10. 6. 2016. URL: <https://www.pozeska-kronika.hr/kultura/item/7371-110-obljetnica-hrvatske-knjiznice-i-citaonice-pleternica.html> (1.5.2019.)
34. Protić, V. Marku Slivarić pl. Heldenburškom posvećen dan i postavljena dvojezična info ploča. // Kronika požeško-slavonska : neovisni tjednik Požeško-slavonske županije : internet izdanje. (12.10.2016.) URL: <http://pozeska-kronika.hr/kultura/item/7952-marku-slivaric-pl-heldenburskom-posvecen-dan-i-postavljena-dvojezicna-info-ploca.html> (1.5.2019.)
35. Radonić, T. Arhivskim gradivom ususret 110. obljetnici Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica. Pleternica : Hrvatska knjižnica i čitaonica, 2016.
36. Radonić, T. Osamdeset i pet uspješnih godina. // „Slavonac“ prilog Požeškog lista, 9/II. br. 9., 24. 12. 1992.
37. Riječ ravnatelja o knjižnici. // Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica. URL: <https://hkcp.hr/o-nama> (2. 5. 2019.)
38. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 58/1999, (1071). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (21.2.2019.)
39. Stipčević, A. Povijest knjige. 2. prošireno i dopunjeno izd. Zagreb : Matica hrvatska, 2006.
40. Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata : od početka Hrvatskog narodnog preporoda (1935.) do danas. Zagreb : Školska knjiga, 2008.
41. Strategija zagovaranja knjižnica : prilog : poziv za okupljanje mreže zagovarača pod motom Imam pravo znati, imam pravo na knjižnicu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 52, ¼ (2008.), str. 247 – 248. URL: <https://hrcak.srce.hr/85672> (21.2.2019.)

42. Susret kipara fra Joakima i Slavonije. // Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica. URL: <https://hkcp.hr/novosti/susret-kipara-fra-joakima-gregova-i-slavonije> (1. 5. 2019.)
43. Sveti Nikola poklonio građanima Pleternice novu gradsku knjižnicu i čitaonicu. // Požega.eu Portal, 7. 12. 2014. URL: <https://pozega.eu/sveti-nikola-poklonio-gradanima-pletrenice-gradsku-knjiznicu-citaonicu-foto-galerija/> (29. 4. 2019)
44. Tarbuk, S. HKČ Pleternica proslavila 110. rođendan – Čuvarica nacionalne kulture i duha narodnog. // Slavonski.hr : informativni portal. (17. 5. 2017.) URL: <https://slavonski.hr/hkc-pleternica-proslavila-110-rodendan-cuvarica-nacionalne-kulture-i-duha-narodnog/> (29.4.2019.)
45. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17/2019 (356). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html (3. 5. 2019.)
46. Zapisnik o reviziji. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica, 31. prosinca 2004. godine.
47. Zlatac Violić, A. Knjižnice – prostori javnosti i komunikacije // Slobodan pristup informacijama : 9. okrugli stol : zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 3 - 9.

Popis slika

Slika 1. Zapisnik izvanredne skupštine, 4. svibnja 1907.

Izvor: HR-DASB-PŽ-130, Hrvatska čitaonica u Pleternici, kut.2., Knjiga zapisnika Hrvatske čitaonice Pleternica 1907.-1931., Zapisnik od 4. svibnja 1907. godine.....16

Slika 2. Proslava 25. godišnjice Hrvatske čitaonice u Pleternici

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....20

Slika 3. Prostor Osnovne škole u Pleternici

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....24

Slika 4. Mjesec knjige 1967.

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....24

Slika 5. Otovrenje prostora u zgradi Mjesnog ureda

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....25

Slika 6. Prostor knjižnice u Mjesnom uredu

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....25

Slika 7. Igraonica u Narodnoj knjižnici i čitaonici Pleternica 1987. godine

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....26

Slika 8. Čitaonica u prostoru banke

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....29

Slika 9. Dječji odjel u prostoru banke

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....29

Slika 10. Izložba polaznica Škole veza Hrvatskog ženskog društva Pleternica

Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....32

Slika 11. Nastup KUD-a „Orljava“	
Izvor: Fototeka (albumi) Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici.....	32
Slika 12. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica	
Izvor: Fotografije Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 7. 5. 2019.	34
Slika 13. Bećarac u Pleternici, nastup KUD-a Svilenka	
Izvor: Fotografije Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 14. 11. 2018.	37
Slika 14. Škola bećarca za djecu	
Izvor: Fotografije Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, listopad 2018.	37
Slika 15. Otvorenje izložbe „Slavoniji u susret“ fra Joakima Gregova Jakija	
Izvor: Fotografije Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 22. 8. 2018.	38
Slika 16. Promocija projekta Svijet kroz dječje oči Društva naša djeca Pleternica	
Izvor: Fotografije Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 31. 3. 2017.	39
Slika 17. Posjet DV Tratinčica u Mjesecu hrvatske knjige	
Izvor: Fotografije Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pleternici, 3. 11. 2017.	39

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica

– kulturno, obrazovno i informacijsko središte lokalne zajednice od 1907. do danas

Sažetak

Diplomski rad donosi prikaz uloge i važnosti narodne knjižnice u lokalnoj zajednici koja je ili može biti nositelj kulturnog i društvenog života, osobito u manjim sredinama. Važnost knjižnice u zajednici prikazana je na primjeru Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica pregledom djelovanja od osnutka knjižnice te sadašnjim djelovanjem u životu lokalne zajednice u vlastitom prostoru. Početak rada donosi definiciju i zadaće narodne knjižnice, povijest nastajanja narodnih knjižnica te ulogu i važnost narodne knjižnice u lokalnoj zajednici. Rad donosi i prikaz razvoja Pleternice kroz povijest te trenutno stanje grada. Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica prikazana je u dva poglavlja, rad i djelovanje od osnutka knjižnice do preseljenja u novi, vlastiti prostor 2014. godine te trenutni rad knjižnice u novom prostoru, prikazan prema kulturnom, obrazovnom i informacijskom djelovanju knjižnice te suradnju s ostalim sudionicima u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: narodna knjižnica, Hrvatska čitaonica u Pleternici, Narodna knjižnica u Pleternici, Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica, lokalna zajednica, kulturno, obrazovno i informacijsko središte

Croatian library and reading room Pleternica

- the cultural, educational and information center of the local community from 1907 until today

Summary

The thesis presents the role and importance of the local public library that is or may be the bearer of cultural and social life, especially in smaller communities. The importance of the library in the community is illustrated by the example of the Croatian library and reading room Pleternica by reviewing the activities since the foundation of the library and the present action in the life of the local community in their own space. The beginning of the work brings the definition and tasks of the public library, the history of the emergence of public libraries, and the role and importance of the public library in the local community. The paper also presents the development of Pleternica's history through history and the current state of the city. The Croatian library and reading room Pleternica is presented in two chapters, work and activities from the foundation of the library to the relocation to its new space in 2014, and the current work of the library in a new space, depicted according to the cultural, educational and information activities of the library and cooperation with other participants in local community.

Key words: public library, Croatian reading room in Pleternica, Public library in Pleternica, Croatian library and reading room Pleternica, local community, cultural, educational and information center